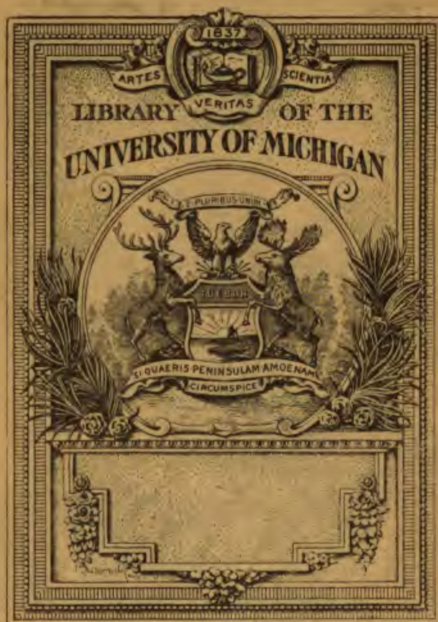

1837
ARTES
SCIENTIA
VERITAS
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
E PLURIBUS UNUM
TUEBOR
SI QUAERIS PENINSULAM AMOENAM
CIRCUMSPICE

OBSERVATIONES
CRITICAE
IN
THUCYDIDEM
PARTICULA PRIMA.

SCRIPSIT
ET
AMPLISSIMI PHILOSOPHORUM ORDINIS
AUCTORITATE
D. XXVI. AUG. A. MDCCCXV.
ILLUSTRIS ICTORUM ORDINIS CONCESSU
IN AUDITORIO IURIDICO
PUBLICE DEFENDET

ERNESTUS FRIDERICUS POPPO
GUBENA-LUSATUS
PHIL. DR. AA. LL. MAG.

ADSCITO
AD RESPONDENDUM SOCIO
GEORGIO PHILIPPO EBERHARDO WAGNERO,
MILDENAVIENSI
REG. SEMIN. PHILOL. SOD.

LIPSIAE
APUD GERHARDUM FLEISCHERUM IUN.
1815.

VIRO CELEBERRIMO

GODOFREDO HERMANNO,

PRAECEPTORI SUO OMNI PIETATE COLENDO,

HUNC

OBSERVATIONUM LIBELLUM

SUMMAE VENERATIONIS ET GRATISSIMI

ANIMI PIGNUS

ESSE VOLUIT

AUCTOR.

VIR CELEBERRIME,

PRAECEPTOR PIE COLENDE!

Si Tibi studiorum meorum primitias consecro, persuasum Tibi habeas, neminem me melius sentire, quam leve sit munus, quod Tibi offero. Sed ne exiguum quidem donum, si ab eo, cui lautiora dandi facultatem fortuna denegavit, grata mente mittatur, iniucundum Tibi fore, summa Tua humanitas facit ut sperem. Et cuinam alii nisi Tibi ea reddam, quorum fontes in Tua disciplina quaerendi sunt? Tuum est, non meum, si quid ego in his literis rectius quam alii viderim; Te enim et gravissimum et benignissimum studiorum moderatorem nactus sum. Quo tempore Lipsiam adii, tenuia erant ea, quae de his literis comperta habebam, quam ipsam ob causam incerta erant mea omnia de futura vita consilia. Sed quum Tua et scripta assidue legerem et scholas frequentarem, tum demum caligo, quae menti meae offusa erat, discussa, et in Societate Graeca, quam, si earum rerum, quae apud nos geruntur, notitia ad beatorum sedes pervenerit, iam plures anti-

quitatis heroes de se optime meritam grati praedicabunt, etiam Thucydidi meo nova lux accensa est. Mox propius ad Te accedendi venia mihi data nunquam desiisti tardum stimulare, labantem sustinere, abiectum et desperantem erigere. Quo factum est, ut tandem hunc, qui Tibi plurimum debet, libellum conscribere auderem. Quem iuvenilem laborem si Tu eum esse iudicaveris, qui me Tuo patrocinio Tuaque disciplina certe non omni ex parte indignum esse doceat, eius rei, quam ardentissime opto, compos factus ero. Vale.

Scripsi Lipsiae mense Julio a. MDCCCXV.

OBSERVATIONES CRITICAE

IN

THUCYDIDEM.

Quum nostro tempore plerique scriptores Graeci, qui in suo genere excellunt, ab eximiis viris magno cum fructu sint tractati, mirum est, Thucydidi nondum contigisse editorem, qui et subtiliore Graecae linguae cognitione instructus, et familiaritate cum illo inita adiutus, verba eius, quantum fieri posset, in pristinam integritatem restituerit. Neque tamen aequi iudices unquam negarunt, ex omnibus Graecorum historicis nullum esse, qui naturam et vim historiae rectius perspexerit, causas rerum et quae ex iis consequerentur melius perpenderit, de veritate eorum, quae narrarentur, magis sollicitus fuerit, denique ab omni partium studio alienior compertus sit. (Cf. virorum doctorum de Thucydide iudicia Lipsiensi editioni t. II. p. 719—44. inserta, et, ut ex recentioribus tres tantum, sed eos gravissimos, testes laudemus, Jo. Müller. Histor. Univers. t. I. p. 117. Heeren. Ideae de polit. etc. t. III. sect. 1. p. 467 — 71., Creuzer. Ars histor. Graecor. p. 206. et p. 262. sqq.) Sed ut ea omittam, quae ad argumenti tractationem pertinent, et de dictione tantum dicam, qua Thucydides usus est, ea tantum facit ad ingenium Graecae linguae cognoscendum, ut neminem de eo satis recte iudicare posse existimaverim, priusquam hos libros legerit. Idem autem Thucydidis sermo quum asper, durus et intellectu difficilis plerumque dicatur (v. Hermog. περὶ ἰδεῶν l. II. in fine), factum est, ut multi ab hoc scriptore tractando deterrerentur, nec nisi pauci eius edent-

di consilium caperent. Post principes enim editiones, de quibus alibi mentio iniicietur, novae recensionis auctor exstitit H. Stephanus, quem ad nostra usque tempora omnes ita secuti sunt, ut ab ea, quam ille receperat, scriptura rarissime recedere auderent, unde Stephani editiones pro vulgatorum exemplarium fundamento habendae sunt. Egregie autem ille de Thucydide meruit, quum et genuinam eius manum veteris codicis ope saepe restitueret, et notas, quae tum ipsa scriptoris verba tum eius scholiastas per duos primos libros illustrant, calci editionum, quas curavit, subiiceret; in quibus notis multa insunt verissime disputata, ut eas doleas non esse ad finem historiae Thucydideae continuatas. Sed Stephanum, quamvis praeclare de scriptore nostro meritum, multa tamen vitia intacta reliquisse, aliis vero non rectam medelam adhibuisse, haud miraberis, si et qua aetate vixerit, et quam multiplex fuerit eius industria, reputaveris. Nam ut eius aevo nondum ea erat Graecae linguae cognitio, quantam hodie studiis nonnullorum egregiorum virorum debemus, et multa praesidia, quibus nos ad sermonem Thucydidis integritati reddendum uti possumus, seculo XVI. exeunte incognita erant, ita Stephanus ipse, plurimis negotiis districtus, nonnisi breve tempus historicorum principi consecrare poterat, unde, qui annotationes eius diligenter examinaverit, eum non ubique usum loquendi Thucydidis satis cognitum habuisse intelliget. Ex eius autem tempore non prodiit Thucydidis editio, quae critica dici possit. Hudsonus enim novos quidem codices consuluit, idemque factum est a Duckero, qui sermonem Thucydidis doctissimis animadversionibus passim explicuit, unde post Stephanum inprimis laudandus est; sed uterque, quas nactus erat opes, cum aliis communicare, quam in suum usum convertere maluit. Etiam Gottleberus et Bauerus in interpretando

magis quam in corrigendo nostro scriptore versati sunt, et quum subtiliore grammaticae Graecae cognitione destituerentur, vel in explicando tam mira fere singulis in paginis protulerunt, ut, Abreschii, nihil non in hoc scriptore interpreti licere existimantis, vestigia secuti, Thucydidem non modo aspere et contorte, sed barbare et soloece loquentem faciant. Neophytus autem Ducas, cuius editionem (quae prodiit Viennae x voll., quorum ultimum complectitur lexicon Thucydideum, quod quam maxime mancum et imperfectum est) inspiciendam mihi praebuit Fr. A. Wolfii humanitas, criticum agere omnino noluit, sed notas exegeticas addidit Graeco sermone conscriptas neque ubique contemnendas. Qui vero fere eodem tempore novam editionem aggressus est, Gailius Franco-Gallus, quum bibliothecae Parisinae copiis uteretur, sperari poterat, fore, ut tandem aliquando Thucydidis verba emendatiora exhiberentur. Sed huic exspectationi non satisfactum est, quum Gailius codicum lectionibus ne ad aperta quidem vitia corrigenda uteretur, sed, ut alio in loco declarabimus, interdum adeo operarum errores ex Lipsiensi exemplari repeteret, in particulis autem, temporibus, modis et aliis eiusmodi rebus ea comminisceretur, quae in Germania vix quisquam hodie dicere audeat. Quae ne videamur temere contendisse, exempla nonnulla adiiciamus. I, 5. *Δηλῦσι δὲ τῶν τε ἠπειρωτῶν τινὲς ἔτι καὶ νῦν, οἷς κόσμος καλῶς τῦτο δρᾶν, καὶ οἱ παλαιοὶ τῶν ποιητῶν, τὰς πύστεις τῶν καταπλεόντων πανταχῦ ὁμοίως ἐρωτῶντες, εἰ λησταί εἰσιν· ὡς ὗτε ὧν πυνθάνονται ἀπαξιϭντων τὸ ἔργον, οἷς τ' ἐπιμελὲς εἴη εἰδέναι, ὑκ ὀνειδιζόντων.* Ubi ex unius libri incertis vestigiis scribi vult — vix oculis credas — *ὀνειδιζόντων τε,* quod *τέ* interpretatur q u i p p e, n i m i r u m. Omnino enim hac particula ita delectatur, ut, quascunque velit, notiones ei tribuat. Quid? quod eam I. 39., ubi ex uno codice inepte edidit *τῆς τε ἀφ' ἡ-*

μῶν αἰτίας. Gallico oui affirmativo respondere dicit! Neque improbat illud *τέ*, quod I., 26. nonnulli libri post *ἐδέοντο* addunt. Ibidem alia eruditionis specimina dedit. Ubi enim lectionis discrepantiam in voce *ἤσθηντο*, pro qua *ἤσθοντο* restituendum est, commemorat, ita loquitur, quasi altera harum formarum pro imperfecto habenda sit. Paulo post non multum abfuit, quin Thucydidi pro *προςλαβόντες* e duobus pessimis codicibus obtruderet soloecam formam *προςλαμβοντες*, quam rariorem et fortassis eam ipsam ob causam in reliquis libris mutatam esse monet. In eodem capite particula *ὡς* in verbis *Στρατεύουσιν ἐπ' αὐτοὺς οἱ Κερκυραῖοι τεσσαράκοντα ναυσὶ* (ita enim vocabulorum ordinem inverti iubent optimi libri pro eo, qui vulgo obtinet, *ναυσὶ τεσσαράκοντα*) *μετὰ τῶν φυγάδων ὡς κατάξοντες*, adeo offensus est, ut uncis eam includeret, quod iam notavit is, cuius statim mentionem iniiciemus, Benedictus. Denique I., 40. Gailius ex uno codice edendum curavit, *Οὐδὲ γὰρ ἡμεῖς, Σαμίων ἀποστάντων, ψῆφον προςεθέμεθα ἐναντίαν ὑμῖν, τῶν ἄλλων δὲ* (quod *δέ* exquisitum putat) *Πελοποννησίων δίχα ἐψηφισμένων, εἰ χρὴ αὐτοῖς ἀμύνειν· φανερῶς δὲ ἀντείπομεν.* Cuius generis alia nonnulla exempla in hoc libello passim reperientur; sed vel ea, quae hic prolata sunt, satis, spero, declarabunt, qualis sit philologiae apud Franco-Gallos status, quorum celeberrimus magister ea tradat, quae apud nos pueri explodant. Haec igitur editio paucis probaretur, nisi varias lectiones codicum Parisinorum contineret, quibus supersedere non potest, qui criticam Thucydidis editionem parare in animo habet. Post Gailium commemorandus est Seebode, qui in praefatione editionis, quae Lipsiae praeterito anno exeunte prodiit (quanquam in titulo annus 1815. indicatus est), scribit, quum editio Bredenkampii repetenda esset, se textum denuo recensere voluisse, sed a bibliopola, qui eum quam celerrime

excudi iussisset, prohibitum esse. Quod haud scio an non detrimento fuerit Thucydidi. Seebodius enim quum ne soloecismos quidem, qui in vulgatis exemplaribus hic illic insunt, et sine ulla difficultate corrigi poterant, sustulerit, facile intelligi potest, quam imparatus omnem rem aggressus sit. Ne verum quidem est; quod in praefatione affirmat, „se textum ex editione Gottlebero - Baueriana, collata tamen Duckeriana, nonnullisque mutatis, inprimis quod ad interpunctionem spectet, exprimendum curasse". Quodsi editionem Duckeri ubique diligenter contulisset, evitasset certe operarum errores in Lipsiensi exemplari commissos, quod non factum, et pariter pravam interpunctionem saepe retentam esse, alibi notabimus. Denique quum iam in eo essemus, ut has observationes typis exscribendas curaremus, incidimus et in novam editionem Thucydidis, quae apud Britannos prodiit (Edinb. 1804. 6 voll. 8.), auctore, ut ferunt, Petro Elmsleyo, et in Benedicti Commentarios criticos in octo Thucydidis libros (Lips. 1815.). Illam, cuius notitiam Wolfio debeo, nonnisi obiter inspicere mihi licuit, sed nonnulla ibi recte mutata vidi, quanquam in plerisque haec editio Duckerianam sequitur, nisi quod formae Atticae ubique sunt repositae, qua in re editor, ut in praefatione ipse fatetur, audacior fuit, quum omnium codicum auctoritatem saepe posthabuerit. Ita plusquamperfecta activi, non solum in prima sed etiam in tertia persona, ubique scribit per η, ut ἐνεπεποιήκη, ᾔδη, quae formae Atticae dictae (cf. Piers. ad Moer. p. 173. sq. Fischer. in Animadvv. ad. Vell. Grammat. II., 371. sq. Gregor. Corinth. et eius Intpp. p. 121. sq.) nusquam reperiuntur in Thucydidis libris. Idem valet de forma ᾖσαν (imperf. v. εἶμι), quam ubique restituit invitis codicibus, qui exhibent ᾔεσαν. Vid., ut ex insigni exemplorum multitudine paucissima afferam, II., 3. III., 107. 111.

113. et Fisch. l. l. II., 508. Accuratius examinavimus Benedicti commentarios, in quibus ut nonnulla invenimus utiliter observata et quibuscum plane consentimus, ita alia non minora desideravimus. Benedictus enim librorum mss. pretium non expendit, unde factum est, ut fere semper nonnisi ad numerum eorum respiceret, et saepe depravatorum codicum scripturam amplecteretur, quod infra demonstratum videbis. Deinde de nonnullis rebus grammaticis non ea, qua par erat, cautione iudicavit. Ita quum particulam *τέ*, cui a Gailio nimis latum ambitum assignatum vidimus, non aliter usurpari posse putaret, nisi si aliud *τέ* vel *καί* sequeretur, dici vix potest, quot locos temere tentaverit, in quibus ea, quemadmodum apud alios etiam historicos et apud poetas, nihil est nisi copula. E sexcentis exemplis nonnulla certe adscribere placet. I., 4. (*Μίνως*) *τῶν Κυκλάδων νήσων ἦρξέ τε, καὶ οἰκιστὴς πρῶτος τῶν πλείστων ἐγένετο, Κᾶρας ἐξελάσας, καὶ τὺς ἑαυτῦ παῖδας ἡγεμόνας ἐγκαταςήσας· τό, τε ληςικὸν* (s. *ληςρικόν*, quod praefert Benedictus, me nihil decernente. Cf. I., 10. 13. II., 69. IV., 9. et praeter Scholiastam ac Thomam Mag. p. 576. iam ab aliis laudatum etiam Ael. Herod. p. 450. Piers. et Phot. Lex. p. 160.), *ὡς εἰκός, καθῄρει ἐκ τῆς θαλάσσης.* Benedictus legi iubet *τότε*, quod et languet, quum, si a Minoe piratae sublati sunt, non opus sit, ut t u n c t e m p o r i s factum esse dicatur, neque orationi nectendae satis convenit, denique, quod gravissimum est, nomen *ληστρικόν* articulo privat, qui nullo modo deesse potest. Nam longe aliud est *καὶ ναυτικῷ ἰσχύσας* c. 9., ad quae verba Benedictus provocat. Ubi enim non de certa quadam classe, non de certis latronibus, sed de copiis maritimis vel praedonibus sensu indefinito sermo est, ibi non dubium est, quin recte omittatur articulus. Hic vero Minos non latrones sensu indefinito, sed eos latrones, qui tum mare vexabant, sustulisse

dicendus erat. Non minus falsum est illud *τότε*, quod Benedictus c. 5. reponit, in vv. *Τό, τε σιδηροφορεῖσθαι τούτοις τοῖς ἠπειρώταις ἀπὸ τῆς παλαιᾶς λῃστείας ἐμμεμένηκε*. Etenim non tunc (quando tandem?) mos armorum gestandorum mansit, sed *ἀπὸ τῆς παλαιᾶς λῃστείας μέχρι τοῦδε*. C. 17. Benedictus pro *τύραννοι δέ* legi vult *τύραννοί τε*, ut *τέ* post *ἐπράχθη* habeat, quo referatur. Quae particulae si sibi responderent, initium capitis omni nexu cum praecedente capite destitueretur. Add. I., 25. *Παρέδοσαν τὴν ἀποικίαν, τόν τε οἰκιστὴν ἀποδεικνύντες σφῶν ἐκ Κορίνθου ὄντα, καὶ τὸ χρηστήριον δηλοῦντες· ἐδέοντό τε μὴ σφᾶς περιορᾶν φθειρομένους*. 29. *Ἄραντες ἑβδομήκοντα ναυσὶ καὶ πέντε, δισχιλίοις τε ὁπλίταις, ἔπλεον*. 50. *Πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἐτράποντο, φονεύειν διεκπλέοντες μᾶλλον ἢ ζωγρεῖν· τούς τε αὐτῶν φίλους, οὐκ αἰσθόμενοι* (quod pro *ᾐσθημένοι* ex optimis codd. revocandum esse iure monuit Bened.), *ὅτι ἥσσηντο οἱ ἐπὶ τῷ δεξιῷ κέρᾳ, ἀγνοοῦντες ἔκτεινον*. In quibus omnibus locis Benedictus vel nullo vel nonnisi uno libro adstipulante pro *τέ* adversativam particulam reponi voluit. Plura exempla adscribere piget; eorum qui cupidus sit, adeat Benedicti notas ad I., 75. 84. II., 21. 41. 65. III., 57. al. Sed etiam aliae res grammaticae virum doctum latuisse videntur. Nam I., 75. quum Athenienses dicant, *Ἆρ᾽ ἄξιοί ἐσμεν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, καὶ προθυμίας ἕνεκα τῆς τότε, καὶ γνώμης ξυνέσεως, ἀρχῆς γε* (quod pro *τέ* reponendum est, quum imperium non sit argumentum, cur Athenienses invidia indigni sint, sed potius huius invidiae obiectum. Cf. Schol. Vall. Kistem. Levesqu. Bened. ad h. l. et Matth. Gr. Gr., p. 469.), *ἧς ἔχομεν, τοῖς Ἕλλησι μὴ οὕτως ἄγαν ἐπιφθόνως διακεῖσθαι*, alii pro *ἆρα* scribi iusserunt *ἄρα*, quod in initio orationis ferri non potest (cf. Herm. ad Soph. Antig. v. 628. ed. Erf. min.), Benedictus autem coniecit *ἆρ᾽ ἀνάξιοί ἐσμεν*. Sed *ἆρα* ibi valet nonne, quod Benedictum fugisse eo ma-

notandum est, quum non tantum ab Hermanno ad Vig. p. 823. ed. rec. generatim dictum, sed a Matthiaeo l. l. iam ad haec ipsa Thucydidis verba translatum sit. — I., 11. *Ἐπειδὴ ἀφικόμενοι μάχῃ ἐκράτησαν (δῆλον δέ· τὸ γὰρ ἔρυμα τῷ στρατοπέδῳ ὐκ ἂν ἐτειχίσαντο), φαίνονται δ' ὐδ' ἐνταῦθα πάσῃ τῇ δυνάμει χρησάμενοι.* Ita quum hunc locum recte constituisset Bauerus, assentientibus praeter alios Wyttenbachio Eclogg. historr. p. 361. et Hermanno ad Vig. p. 786., non potuimus satis mirari, Benedictum haesisse in particula *δέ* post *φαίνονται,* quam post particulas temporales a Graecis in apodosi saepissime inferri, a nemine erudito hodie ignorari putabamus. Cf. Hom. Il. I., 57. 137. 193., 94. Hesiod. Theog. 58 — 60. et Herm. ad. Vig. p. 785. et 845. Ita etiam explicanda verba Thucydidis II., 65. *Ἐπεὶ* (quod pro *ἐπειδή* ex libris restituendum est. cf. Bened.) *ὁ πόλεμος κατέστη, ὁ δὲ φαίνεται καὶ ἐν τύτῳ προγνὺς τὴν δύναμιν,* nisi ibi scripseris *ὅδε,* quod tamen nimiam vim habere videtur. De usu articuli loco pronominis, qui frequens est in Thucydide, cf. Matth. Gr. Gr. p. 396. — III., 42. *Διαφέρει αὐτῷ, εἰ, βυλόμενός τι αἰσχρὸν πεῖσαι, εὖ μὲν εἰπεῖν ὐκ ἂν ἡγεῖται, περὶ τῦ μὴ καλῦ δύνασθαι.* Benedictus legi voluit *ἡγῆται.* Sed quis Atticus scriptor unquam dixit *εἰ ἂν ἡγῆται*? Talia non ponenda, sed exemplis confirmanda sunt, antequam credantur. *Ἂν* ibi pertinet ad *δύνασθαι.* Eiusdem pretii est quod I., 138. scribendum putat, *Λακεδαιμόνιοι βύλονται τὴν εἰρήνην εἶναι, εἴη δ' ἄν, εἰ τὺς Ἕλληνας αὐτονόμυς ἀφῆτε,* quasi ullus Atticus prosae orationis scriptor particulae *εἰ* coniunctivum adiunxerit *). Vel vulgata (*εἰ — ἀφεῖητε*) ibi servanda,

*) Apud Diodorum quidem l. XII., c. 63. p. 522. vulgo legitur, *Ἐψηφίσαντο αὐτὺς φυλάττειν, ἐὰν βύλωνται Λακεδαιμόνιοι λῦσαι τὸν πόλεμον· εἰ δὲ προκρίνωσι τὸ πολεμεῖν, τότε πάντας τὺς αἰχμαλώτυς ἀποκτεῖναι.* Sed ibi *ἢν* reponendum esse,

vel legendum ἣν ἀφῆτε, quod non spreverim: Cf. varr. lectt. et Matth. l. l. p. 748. 5. — Haec sufficiant de rebus grammaticis. Praeterea Benedictus lectiones, quas praefert, plerumque ne ibi quidem, ubi verum vidit, ex loquendi usu satis stabilivit, sed nonnisi multorum codicum auctoritatem non negligendam esse dixit. Quamobrem quum recentiores ad Thucydidis orationem vel a maculis, quibus sensim contaminata est, liberandam, vel ab inanibus mutandi conatibus defendendam omnino minus, quam exspectes, contulerint, fit, ut plurima adhuc ad criticam eius editionem desiderentur. Quae qualia nobis esse videantur, nunc exponere conabimur. Exempla autem, quibus hanc in rem utemur, pleraque omnia ex l. I. — IV. repetemus, quum et locos, quos tractare constitueramus, ex his libris diligentius enotaverimus, et ita facilius iudicari posse putemus, quid a nobis in his literis vel praestitum sit vel non sit praestitum. Quod ut aequi pariter ac docti iudices publice nos doceant, rogamus; quibus si nostrorum studiorum primitiae non prorsus improbatae fuerint, nullum laborem tam arduum fore spondemus, quem non suscipiamus, ut, si ad maiorem iudicii maturitatem pervenerimus, Thucydidis editionem, scriptore nostro, quantum fieri poterit, non indignam curemus. Qui vero in hoc specimine saepius ad viros doctos, qui res quasdam demonstraverint, provocatum velint, eorum veniam necesse est ut imploremus, quum alia testimonia propter librorum penuriam, qua premimur, addere non potuerimus, nonnulla etiam noluerimus, ne ea demonstremus, quae nemo hodie in dubium vocet.

---

vel locus parallelus Thucydidis IV., 41. docere potest. Eadem medela opus est Thuc. VI., 21.

Quum in vitiis, quae in vulgata veterum scriptorum exemplaria irrepserint, emendandis vel antiquis monumentis nitamur, vel, ubi in his non videatur acquiesci posse, ad ingenium aut nostrum aut aliorum confugiamus, omnis ea crisis, quae inferior dici solet, in duas partes dividi potest, quarum alteram diplomaticam, alteram coniecturalem voces. In utraque parte quae ab editoribus Thucydidis vel neglecta vel errata sint, seorsum exponemus.

SECTIO PRIMA.

De crisi diplomatica.

Antiqua monumenta, quibus tanquam fontibus scripturae utimur, partim sunt codices mss. eius, quem tractamus, scriptoris, partim principes editiones ex illis ductae, porro veteres versiones et commentarii, denique alii scriptores, qui quosdam illius locos laudant. Quatenus autem editio critica ex his monumentis pendet, triplex editori impositum est officium. Primum enim monumenta ipsa diligenter conquirenda, et lectiones ex iis enotandae sunt. Deinde videndum est, unde ea originem ducant, quinam eorum inter se sit nexus, quaenam singulorum auctoritas. Denique opus est legitimo eorum usu.

Cap. 1.

De lectionibus e codicibus et reliquo apparatu critico eruendis. Proponuntur lectiones scholiastarum nondum enotatae. Thucydides interdum abruptius loquitur. Transitus a participio ad verbum finitum. Ἑκάτερος et ἕκαστος cum articulo. Afferuntur exempla, in quibus scholiastae a vulgata scriptura dissentire falso existimantur.

Et primo quidem, quod posuimus, editoris officio, ut antiqua monumenta, quae pro fontibus lectionum habenda sunt, diligenter inspiciantur, satis bene plu-

res functi sunt, qui Thucydidem typis exscribendum curarunt. Magnus enim librorum mss. numerus collatus est, quorum notitia partim ex editionibus Duckeri et Gottlebri (t. II.), partim ex editione Gailii (t. IX. s. Mémoire sur Thucydide p. 83.) peti potest. Ex quibus codicibus quum lectiones satis accurate excerptae esse videantur, certe si de iis libris sermo est, qui ante Parisinam editionem in subsidium vocati sunt; horum autem nonnulli praestantissimi iudicandi sint: eorum ope genuina scriptoris manus fere ubique restitui posse videtur, etiamsi novi libri non inveniantur. Ex quibus omnino non multum lucri sperandum esse suspicor, quippe quos, si coniecturam facere licet ex iis, qui in Francogallia recentius inspecti sunt, in gravioribus rebus cum iis, qui iam noti sunt, consensuros esse putem. Nihilominus si quis librum compererit nondum esse collatum, gratissimum mihi faciet, si eius notitiam mecum communicaverit. *)

Sed duo sunt fontes lectionum Thucydidearum ab editoribus nimis neglecti, scholiastam dico et Vallae versionem. Quae quidem versio quum, ut infra videbimus, ex praestantissimo codice facta sit, ideoque maximam habeat auctoritatem, praeterea vero omnibus facile ad manus esse potuerit, mirum est, a plerisque editoribus omnino non consultam esse, ut Stephanus fere solus sit, qui eam cum quadam diligentia contulerit. Scholia autem quum saepe codicibus nostris antiquiora sint, ne ipsa quidem, ut decebat, examinata sunt. Quocirca neque scholiastarum neque

*) Memini me alicubi legere, praeter eos libros, qui sint in Italia, etiam in bibliotheca Monacensi Thucydidis codicem servari. An vere ita traditur? qualis hic est codex? an diversus ab Augustano?

Vallae lectio a vulgata recedens ubique annotata est; alibi vero ex iis afferuntur, quae ab iis lecta esse falso existimantur. Illius generis exempla sint haec.

III. 57. Ὅ, τι ἂν ἢ λόγῳ πεισθέντες ὑπ' αὐτῶν ἁμάρτητε, ἢ οἴκτῳ ἐνδῶτε, ὐκ ἐπικινδύνως ἡγεῖσθε ἐς ὑμᾶς καὶ ὐκ ἐς τὴν τῶν ξυμμάχων χάριν μαλακίζεσθαι· ὐ σκοπῦντες, ὅτι τυραννίδα ἔχετε τὴν ἀρχήν, καὶ προςεπιβουλεύοντας αὐτούς, καὶ ἄκοντας ἀρχομένους· οἳ οὐκ, ἐξ ὧν ἂν χαρίζησθε βλαπτόμενοι αὐτοί, ἀκροῶνται ὑμῶν, ἀλλ' ἐξ ὧν ἂν ἰσχύϊ μᾶλλον ἢ τῇ ἐκείνων εὐνοίᾳ περιγένησθε. Schol. Βλαπτόμενοι αὐτοί] ἀσαφὲς τὸ χωρίον, ὅτι ἀπὸ αἰτιατικῆς εἰς εὐθεῖαν μετέβη ἡ ἀπόδοσις τῆς ἐννοίας, ὅπερ ἐςὶ παρὰ τὴν κοινὴν συνήθειαν· ὤφειλε γὰρ βλαπτομένους καὶ ἀκροωμένους εἰπεῖν ὁ γράφων, ἀλλ' ὡς καινῶν συντάξεων εὑρετὴς καὶ τῆς παλαιᾶς Ἀτθίδος ἐπιςήμων, τοῦτο οὐ πεποίηκεν. Ubi Bauerus reprehendit scholiastam, quod nominativum βλαπτόμενοι pro accusativo positum dicat. Multo minus autem ἀκροῶνται positum esse pro ἀκροωμένους, sed pendere ab οἳ. At quis tandem sibi persuadeat, scholiastae, si pronomen relativum legisset, unquam in mentem venire potuisse, ut Thucydidem nominativo pro accusativo et verbo finito pro participio usum esse conteuderet, et de loci obscuritate atque insolentia quereretur? Imo non invenit illud οἳ, quod deest etiam in Aug. Bas. (s. cod. Camer.) Cl. Gr. Ar. Chr. (his enim literis designamus codicem Corp. Colleg. Chr., non simplici C., ne cum Par. C. confundatur) Par. D. E. F. et edit. Ald., in Par. autem C. s. l. al. m. scriptum est. Unde patet, hoc pronomen, utpote ab interpretibus profectum, delendum esse, quod obiter monuit etiam Benedictus. Saepe enim Graeci a participio transeunt in verbum finitum. Thuc. I., 57. Περδίκκας τε ἔπρασσεν, ἔς τε τὴν Λακεδαίμονα πέμπων, ὅπως πόλεμος γένηται αὐτοῖς πρὸς Πελοποννησίους, καὶ Κορινθίους προςεποιεῖτο, τῆς Ποτιδαίας ἕνεκα ἀποςάσεως· προςέφερε δὲ λόγους καὶ τοῖς ἐπὶ Θρᾴκης Χαλκιδεῦσι καὶ Βοτ-

τιαίοις ξυναποστῆναι (pro *καὶ προσποιούμενος — προσφέρων δὲ λόγους καί*). IV., 4. *Ἐγχειρήσαντες εἰργάζοντο, σιδήρια μὲν λιθουργὰ οὐκ ἔχοντες, λογάδην δὲ φέροντες λίθους, καὶ ξυνετίθεσαν* (pro *ξυντιθέντες*), *ὡς ἕκαστόν τι ξυμβαίνοι.* Alii loci in aliis scriptoribus reperiuntur, ut Demosth. de Cor. 25. *Ταῦτα συνετάχθη τῷ ναυάρχῳ ὑπό τινων ἀρχόντων καὶ ἑτέρων, ἰδιωτῶν μὲν νῦν ὄντων, ἐκ παντὸς δὲ τρόπου βουλομένων τὸν δῆμον ἀντὶ τῆς νῦν ὑπαρχούσης πρὸς ἐμὲ φιλίας τὸν πόλεμον ἀναλαβεῖν, πολλῷ μᾶλλον φιλοτιμουμένων τοῦτο συντελεῖσθαι ἢ τοῖς Σηλυμβριανοῖς βοηθῆσαι, καὶ ὑπολαμβάνουσιν* (pro *ὑπολαμβανόντων*) *αὐτοῖς τὸ τοιοῦτον πρόσοδον ἔσεσθαι.* Et ut ex poetis unum certe locum afferamus, Aesch. Agam. 1472. edit. Schaef. *Δαμέντος φύλακος εὐμενεστάτου, καὶ πολλὰ τλάντος γυναικὸς διαί· πρὸς γυναικὸς δ' ἀπέφθισεν βίον* (pro *ἀποφθιμένου*). Qui loquendi usus interdum fugit interpretes, ut Thuc. III., 59. *Αἰτούμεθα ὑμᾶς, θεοὺς τοὺς ὁμοβωμίους καὶ κοινοὺς τῶν Ἑλλήνων ἐπιβοώμενοι, πεῖσαι τάδε, προφερόμενοι ὅρκους, οὓς οἱ πατέρες ὑμῶν ὤμοσαν, μὴ ἀμνημονεῖν, ἱκέται γιγνόμεθα ὑμῶν τῶν πατρῴων τάφων, καὶ ἐπικαλούμεθα τοὺς κεκμηῶτας, μὴ γενέσθαι ὑπὸ Θηβαίοις, μηδὲ τοῖς ἐχθίστοις φίλτατοι ὄντες παραδοθῆναι.* Qui locus a nullo fere interprete recte intellectus est. Cohaerent ibi verba *αἰτούμεθα ὑμᾶς μὴ γενέσθαι ὑπὸ Θηβαίοις μηδὲ — παραδοθῆναι.* In medio inserta sunt praesidia, quibus Plataeenses utebantur, ut precum compotes fierent. Quemadmodum igitur scriptum est *ἐπιβοώμενοι* et *προφερόμενοι*, ita sequi debebat *γιγνόμενοι* et *ἐπικαλούμενοι*, pro quibus mutata structura inferuntur verba finita. Unde intelligitur, perperam vulgo post *τάφων* colo interpungi. Sed et hic et III., 37. nonnullis offensioni sit, quod verba finita, quae participiis substituuntur, non addita habeant copulam, qua cum praecedentibus participiis connectantur. Ita enim facile fieri potest, ut ambiguitas oriatur, maxime c. 59., ubi *ἐπιβοώμενοι ἱκέται γιγνόμεθα* ita iungas, quasi

illud huic accuratius definiendo inserviat. Qui ita sentiat, c. 59. malit καί addi, cuius in nonnullis libris vestigia deprehenduntur, c. autem 37. omne membrum οἵ οὐκ — ἀκροῶνται et coniunctionem ἀλλά cum Cass. eiici, quasi ad ἄκοντας ἀρχομένους explicationis causa adscriptum. Sed conjunctio καί, ut ab ea incipiamus, nonnisi in Ar. Chr. Dan. reperitur, quos pessimos esse codices infra videbimus, atque in his ipsis libris non ante ἱκέται, sed post ὤμοσαν scripta est. Verba autem ἐξ ὧν ἂν χαρίζησθε — ἀλλά abiici nolim, quum non tantum in uno codice propter repetitum ἐξ ὧν ἂν excidere potuerint, sed etiam a scholiasta agnoscantur, et per se exquisitiora esse videantur, quam quae interpretibus tribuas. Et quum, si participio usus esset Thucydides, nemo copulam desideraret, eadem nescio an omittatur etiam mutata structura. Certe scriptor noster saepe abruptius loquitur, ubi vel additis pronominibus vel aliis modis orationem eius emendare studuerunt. Quo pertinet praeter locum II., 60. Ὁπότε οὖν πόλις — δι' αἰτίας ἔχετε ab Hermanno ad Vig. p. 761. unice recte constitutum alius IV., 10., ubi Demosthenes milites suos, qui in insula Pylo relicti Lacedaemoniorum impetum exspectabant, vulgo ita cohortatur. Ἐγὼ δὲ καὶ τὰ πλείω ὁρῶ πρὸς ἡμῶν ὄντα, ἢν ἐθέλωμέν τε μεῖναι, καὶ μή, τῷ πλήθει αὐτῶν καταπλαγέντες, τὰ ὑπάρχοντα ἡμῖν κρείσσω καταπροδοῦναι. τοῦ τε γὰρ χωρίου τὸ δυςέμβατον ἡμέτερον νομίζω, ὃ μενόντων ἡμῶν ξύμμαχον γίγνεται, ὑποχωρήσασι δέ, καίπερ χαλεπὸν ὄν, εὔπορον ἔςαι, μηδενὸς κωλύοντος. καὶ τὸν πολέμιον δεινότερον ἕξομεν, μὴ ῥαδίως (quod pro vulg. ῥαδίας e codicibus reponendum esse iam monuit Bauerus in diss. De lectione Thucydidis optima interpretandi disciplina p. 15. Cf. Matth. Gr. Gr. p. 427. et 889. et Bast. ad Gegor. Cor. p. 83.) αὐτῷ πάλιν οὔσης τῆς ἀναχωρήσεως, ἢν καὶ ὑφ' ἡμῶν βιάζηται. ἐπὶ

γὰρ ταῖς ναυσί, ῥᾷςοί εἰσιν ἀμύνεσθαι· ἀποβάντες δέ, ἐν τῷ ἴσῳ ἤδη. τό, τε πλῆθος αὐτῶν οὐκ ἄγαν δεῖ φοβεῖσθαι. Quae verba primum laborant falsa interpunctione. Particulae enim *τέ* in verbis *τοῦ τε γὰρ χωρίου* ex vulgari distinctione nihil respondet, quum verba *καὶ τὸν πολέμιον δεινότερον ἕξομεν* huc referri nequeant, quoniam primariae in hac periodo sententiae causas reddunt, cur pleraque Atheniensibus faveant, verbis autem *τὸν πολέμιον δεινότερον ἕξομεν* contrarium potius continetur. Deinde *ὅ* aute *μενόντων* fere in omnibus codicibus, Reg. Aug. Bas. Cl. Gr. Ar. Chr. Dan. 7 Pariss. vett. edd. desideratur, in Cass. autem et Par. C. m. rec. scriptum est, unde iam Kistemakerus et Benedictus hoc pronomen deleturi erant. Quo sublato quum oratio nimis abrupta esse videretur, Hermannus etiam *γίγνεται* expungendum putabat, ego vero, ne audacior vocarer, scripturam *γίγνεσθαι* probandam censebam, quae est in Gr. atque Par. D., et hac Vallae versione confirmatur: "Etenim partem loci, quam tenemus, inaccessibilem arbitror, adiutricemque fieri nobis perstantibus" (s. Etenim quod locus inaccessus est, id nostrum duco, ita ut, si maneamus, nobis adiumento sit). Sed neutrum permittit Dionysius Halicarnassensis, qui varii generis tempora a Thucydide coniungi demonstraturus, in epist. II. ad Ammaeum p. 801. ed. Reisk. haec verba ita affert, *τοῦ τε γὰρ χωρίου τὸ δυςέμβατον ἡμέτερον νομίζω, ὅ, μενόντων μὲν ἡμῶν, σύμμαχον γίγνεται, ὑποχωρήσασι δέ, καίπερ χαλεπὸν ὄν, εὔπορον ἔςαι,* et statim subiicit. *Τὸ μὲν γὰρ Γίγνεται τοῦ παρόντος ἐςί, τὸ δὲ Ἔςαι τοῦ μέλλοντος χρόνου δηλωτικόν.* Unde eum *γίγνεται* legisse certissimum est, quippe quo vel omisso vel mutato omnis eius corruat argumentatio. Alia res est in pronomine relativo, quod sive additur sive abiicitur, non labefactantur ea, quae Dionysius probare studet. Quamobrem vel ab ipso vel ab eius librariis perspi-

cuitatis causa inseri potuit. Pro quo pronomine si cum Kistemakero e Dionysio repetamus particulam *μέν*, propter sequens *δέ* ex arbitrio, ut videtur, ab eo additam, idem fere manet asyndeton. Quod, quamvis aegre, ita ferendum existimamus, ut verba *μενόντων ἡμῶν — ἐν τῷ ἴσῳ ἤδη* parentheseos notis includantur. Post *κωλύοντος* et *βιάζηται* minus plene interpungendum. Cohaerent haec, *τοῦ τε γὰρ χωρίου τὸ δυςέμβατον ἡμέτερον νομίζω, τό, τε πλῆθος αὐτῶν οὐκ ἄγαν δεῖ φοβεῖσθαι.* Redimus ad locum III., 37., in quo scholiasta *βλαπτόμενοι* male cum *ἀκροῶνται* coniunxit, ideoque misere in eo se torsit. Recte a recentioribus editoribus plerisque ad *χαρίζησθε* relatum est; ita enim verba *ἐξ ὧν ἂν χαρίζησθε βλαπτόμενοι* respondent iis, quae praecesserunt, *ἐπικινδύνως ἐς ὑμᾶς καὶ οὐκ ἐς τὴν τῶν ξυμμάχων χάριν μαλακίζεσθαι.* Sed *αὐτοί* dubitari potest utrum ad *χαρίζησθε βλαπτόμενοι*, an ad *ἀκροῶνται* pertineat. Hoc fere praetulerim, quum in iis, quae proxime antecesserunt, hoc pronomen saepius de sociis lectum sit. Ita autem *αὐτοί* quodammodo vice pronominis relativi fungetur, qualia, quamvis plerumque in oratione bimembri, ubi praecessit relativum, iam apud Homerum leguntur. V. Herm. ad Vig. p. 708. Add. Thuc. II., 4. *Ἐςπίπτουσιν ἐς οἴκημα μέγα, ὃ ἦν τοῦ τείχους, καὶ αἱ πλησίον* (quae vox a Stephano damnata e libris fere omnibus addenda est, in quos aliunde irrepere haud facile potuit. Cf. ad h. l. Bened.) *θύραι ἀνεῳγμέναι ἔτυχον αὐτοῦ* (pro *καὶ οὗ αἱ θύραι* etc.)

III., 52. *Γνοὺς δὲ ὁ Λακεδαιμόνιος ἄρχων τὴν ἀσθένειαν αὐτῶν, βίᾳ μὲν οὐκ ἐβούλετο ἑλεῖν· εἰρημένον γὰρ ἦν αὐτῷ ἐκ Λακεδαίμονος, ὅπως, εἰ σπονδαὶ γίγνοιντό ποτε πρὸς Ἀθηναίους, καὶ ξυγχωροῖεν, ὅσα πολέμῳ χωρία ἔχουσιν ἑκάτεροι, ἀποδίδοσθαι, μὴ ἀνάδοτος εἴη ἡ Πλάταια, ὡς αὐτῶν ἑκόντων προςχωρησάντων· πέμπει δὲ αὐτοῖς κήρυκα, λέγοντα, εἰ βούλονται παραδοῦναι τὴν πόλιν ἑκόντες τοῖς*

Λακεδαιμονίοις, καὶ δικαςαῖς ἐκείνοις χρήσασθαι, τούς τε *) ἀδίκυς ονολάζειν, παρὰ δίκην δὲ οὐδένα. Schol. Εἰρημένον γὰρ ἦν αὐτῷ] ἀντίπτωσις, ἤτοι αἰτιατικὴ ἀντὶ γενικῆς· ἀντὶ τοῦ, εἰρημένου γὰρ αὐτῷ, εἶπεν. Apertum est, scholiastam non legisse verbum ἦν, etsi in capite adiici solet; quod ἦν si invenisset, tam ineptus esse non poterat, ut

---

*) Benedictus coniecit γέ, male. Τέ vel respondet sequenti δέ. Cf. Herm. ad Vig. p. 836. Add. Thuc. I., 11. Τῆς τροφῆς ἀπορίᾳ τόν τε ςρατὸν ἐλάσσω ἤγαγον, καὶ ὅσον ἤλπιζον αὐτόθεν πολεμοῦντα βιοτεύειν· ἐπειδὴ δὲ ἀφικόμενοι μάχῃ ἐκράτησαν etc. Ubi τέ non ad καί referendum esse, docet locus, quem occupat. Etiam μὲν — τέ in Thucydide sibi opponuntur. II., 70. Προσεδέξαντο, ὁρῶντες μὲν τῆς ςρατιᾶς τὴν ταλαιπωρίαν ἐν χωρίῳ χειμερινῷ, ἀνηλωκυίας τε ἤδη τῆς πόλεως δισχίλια τάλαντα ἐς τὴν πολιορκίαν. III., 46. Ἄμεινον μὲν — πολιορκίᾳ τε. Sed IV., 69. Ξυνέβησαν τοῖς Ἀθηναίοις, ῥητοῦ μὲν ἕκαςον ἀργυρίου ἀπολυθῆναι, τοῖς τε Λακεδαιμονίοις, τῷ τε ἄρχοντι καὶ εἴ τις ἄλλος ἐνῆν, χρῆσθαι Ἀθηναίους, ὅ, τι ἂν βούλωνται, perspicuitatis causa malim τοῖς δέ. Etiam I., 144. Μεγαρέας μὲν ὅτι ἐάσομεν ἀγορᾷ καὶ λιμέσι χρῆσθαι, ἢν καὶ Λακεδαιμόνιοι ξενηλασίας μὴ ποιῶσι — — τὰς δὲ πόλεις ὅτι αὐτονόμους ἀφήσομεν, εἰ καὶ αὐτονόμους ἔχοντες ἐσπεισάμεθα in optimis libris legitur τάς τε. Vel τέ infinitivum κολάζειν nectit cum χρήσασθαι, ut particulae δέ oppositum μέν prorsus omissum sit. I., 56. Οἱ Ἀθηναῖοι Ποτιδαιάτας, ὄντας Κορινθίων ἀποίκους, ἑαυτῶν δὲ ξυμμάχους φόρου ὑποτελεῖς, ἐκέλευον τὸ ἐς Παλλήνην τεῖχος καθελεῖν. Ubi quod Kistemakerus et Benedictus e depravatis codd., Ar. et Dan., addi voluerunt μέν, id aperte interpolatoribus debetur. Rectius igitur ὄντας, quod ignorant Aug. Cass. Cl., deleri iussissent. II., 37. Οὐδ' αὖ κατὰ πενίαν, ἔχων δέ τι ἀγαθὸν δρᾶσαι τὴν πόλιν, κεκώλυται, i. e. πένης μὲν ὤν, ἔχων δέ, ubi scholiasta δέ pro μέν positum esse inepte statuit. Μέν praeeuntibus Aug. Cass. Par. A. C. delendum etiam I., 12. Βοιωτοί, ἐξ Ἄρνης ἀποςάντες ὑπὸ Θεσσαλῶν, τὴν νῦν μὲν Βοιωτίαν, πρότερον δὲ Καδμηΐδα γῆν καλουμένην ᾤκισαν (quod pro vulg. ᾤκησαν ex Par. A., idem suadente Benedicto, recepimus, quum in toto hoc capite verba οἰκίζειν et κτίζειν usurpentur).

εἰρημένον pro εἰρημένου dictum esse contenderet. Verbum igitur substantivum quamvis omnes codices retineant, tamen ex scholiastae auctoritate delendum est, quum saepissime ab interpretibus adiectum sit, cuius rei infra ex ipso Thucydide exempla videbimus. Sed eo abiecto εἰρημένον nondum potest pro accusativo absoluto haberi — obstat enim particula γάρ — nisi deleatur δέ post προςπέμπει, quo, ut primus vidit Hermannus, ducit etiam hoc scholion, Προςπέμπει δέ] οὗτος ὁ δὲ πρὸς τὸν μέν· προεῖπε γάρ, ὅτι βίᾳ μὲν οὐκ ἐβούλοντο ἑλεῖν, unde illud δέ a scholiasta repositum esse non obscure colligas. De participio εἰρημένον absolute posito cf. Dawes Miscc. critt. p. 99. Koen. ad Greg. Cor. p. 38. sq. Fisch. ad Well. III., 1., p. 389. sqq. Herm. ad Vig. p. 769. Matth. Gr. Gr. p. 822. Post προςχωρησάντων virgula interpungendum. Sententia autem, cui δέ praefigendum erat, omnino suppressa est; nam ante εἰρημένον γάρ supplendum: sed alia excogitavit s. aliam viam iniit. Add. Herm. ad Vig. p. 841. et de omissione sententiae ante γάρ Lamb. Bos. p. 809. ed. Schaef. Particulas autem δέ et γάρ saepe addunt interpretes. Quam in rem unum IV., 11. locum adiiciamus. Πάντων δὲ φανερώτατος ὁ Βρασίδας ἐγένετο. τριηραρχῶν γάρ, καὶ ὁρῶν, τοῦ χωρίου χαλεποῦ ὄντος, τοὺς τριηράρχους *) καὶ κυβερνήτας, εἴ που καὶ δοκοίη δυνατὸν εἶναι σχεῖν, ἀποκνοῦντας, καὶ φυλασσομένους τῶν νεῶν (cf. Matth. l. l. p. 446.), μὴ ξυντρίψωσιν, ἐβόα, λέγων. Ubi Reg. pro γάρ praebet δέ, et D. utrumque omittit. Valla: "Inter quos maxime exstabat Brasidas, unus e trierarchis: qui quum cerneret etc." Interpunctione igitur mutata γάρ abiiciendum, quo ducunt quodammodo etiam scholia.

---

*) Hac forma Thucydides etiam alibi utitur, ut II., 24., ubi τριηράρχας nonnisi in depravatis codicibus est, quibuscum IV., 38., VIII., 45. al. facit Regius.

II., 22. *Ἡγοῦντο δὲ αὐτῶν (τῶν Θεσσαλῶν), ἐκ μὲν Λαρίσσης**), Πολυμήδης καὶ Ἀριστόνους, ἀπὸ τῆς στάσεως ἑκάτερος, ἐκ δὲ Φαρσάλου, Μένων.* Verba *ἀπὸ τῆς στάσεως ἑκάτερος* vertunt diversae uterque factionis, qui sensus per se quidem commodus est, quum Thucydides haud dubie causam indicare velit, cur Larissaeis duo duces praefuerint, sed verba ipsa ita explicari nequeunt. Schol. *Ἐκ μὲν Λαρίσσης*] *ἡ Λάρισσα ἐστασίασε πρὸς ἑαυτήν· διὸ ἑκατέρα μέρις ἄρχοντα εἶχε. λέγει δέ, ὅτι ἑκατέρα στάσις δύναμιν Ἀθηναίοις ἀπέστειλε.* Legit igitur *ἑκατέρας*, quod est etiam in Reg., quanquam recentiori manu, et in marg. Steph. Recte. Quod enim cum *ἑκάτερος* articulus coniunctus est, id offensioni esse non potest. III., 23. *Τοῦ πύργου ἑκατέρου.* IV., 93. *Ἐπὶ τῷ κέρᾳ ἑκατέρῳ,* quae verba alio ordine repetuntur c. 94. IV., 96. *Ἑκατέρων τῶν στρατοπέδων.* Eodem modo *ἕκαστος* legitur, ut V., 49. *Κατὰ τὸν ὁπλίτην ἕκαστον.* De hoc, non de *ἑκάτερος*, monuit etiam Matth. l. l. p. 571. Huc etiam pertineret II., 24. *Τριήρεις τε μετ' αὐτῶν ἐξαιρέτους ἑκατὸν ἐποιήσαντο κατὰ τὸν ἐνιαυτὸν ἕκαστον τὰς βελτίστας,* si certior ibi esset scriptura. Etiam Demosth.

---

*) Cass. *Λαρίσης*, fortassis rectius. Cf. IV., 78. et Boeckh. Praef. ad 4 dialog. Simon. Socrat. p. XXXV. sq. Certe *Κρισαῖος* semper exhibent meliores Thucydidis libri, unde plerumque etiam in vulgata exemplaria receptum est. Cf. II., 69. 83. 86. 92. 93. IV., 76. *Κρισσαῖος* in depravatis codicibus, Ar. Chr. Dan., scribitur, et in vulgg. editt. exstat I, 107. ubi Aug. et Reg. *Κρισαῖος*. Idem valet de *Ἐρεσός*, quod VIII., 100. sqq. saepius repetitur, ubi *Ἐρεσσός* nonnisi in corruptis, quos diximus, libris invenitur, ad quos III., 18. 35. (ubi vulgo *Ἐρέσου* accentu in penultima, minus recte) accedit Reg. Etiam pro *Ἀμφισσεῖς* III., 101. in Cass. Aug. Reg. forma per simplex σ reperitur. Sed in aliis vocibus constanter duplex σ in libris servatur, ut in *Ἄντισσα*, quod ter legitur III., 18. et semel III., 28., in *Ἄρνισσα* IV., 128. al.

de Cor. c. 21. pro καθ' ἡμέραν ἑκάστην in quibusdam codd. est κατὰ τὴν ἡμέραν ἑκάστην.

His subiungam locum, in quo Stephanus quidem vidit, a scholiasta aliam lectionem inventam esse, sed editores, qui eum secuti sunt, neque scholiastae neque Stephani mentem ceperunt. I., 28. Κερκυραῖοι ἀντέλεγον, ἢν καὶ ἐκεῖνοι τοὺς ἐν Ἐπιδάμνῳ ἀπαγάγωσι, ποιήσειν ταῦτα (sc. ἀπάξειν τὰς ναῦς)· ἕτοιμοι*) δὲ εἶναι καὶ ὥστε ἀμφοτέρους μένειν κατὰ χώραν, σπονδὰς δὲ ποιήσασθαι, ἕως ἂν ἡ δίκη γένηται. Schol. Ἕτοιμοι δὲ εἶναι] ἀντὶ τοῦ, ἑτοίμως ἔχουσιν, εἰ μὴ ἐκεῖνο βούλονται, σπονδὰς ποιήσασθαι, μένειν ἐν Ἐπιδάμνῳ καὶ τοὺς πεμφθέντας Κορινθίων καὶ τοὺς πεμφθέντας Κερκυραίων, μηδὲν πράττοντας ἐς κάκωσιν, ἕως ἂν δίκας δώσωσιν. Ex qua interpretatione intelligitur, δέ, quod vulgo post σπονδάς, additur, a scholiasta non esse lectum. Quod et ad scholia monuit Stephanus, et ad ipsa Thucydidis verba adscripsit, hanc particulam locum depravare sibi videri. Sed in Lipsiensi editione per mirum errorem Stephanus p. 66. illud δέ, quod post Κορίνθιοι invenitur, p. 67. autem illud, quod post ἕτοιμοι est, damnasse perhibetur, quorum neutrum reiicere potuit. Videndum est autem, quid in hoc loco offensioni sit. Ac primum quidem in vulgata displicet ὥστε; ut enim ubique legitur ἕτοιμός εἰμι πρὸς τοῦτο s. ἕτοιμός εἰμι τοῦτο ποιεῖν, ita vix usquam invenias ἕτοιμός εἰμι ὥστε

---

*) Gregorius Corinthius et alii grammatici ab Atticis veteribus ἑτοῖμος, ὁμοῖος, ἐρῆμος scriptum esse dicunt. V. Interpr. Gregor. p. 20. sqq. Sed in Thucydide huius formae vestigia vix quinquies exstant, ut I., 34., ubi quum vulgo legatur ὅμοιοι, e. Cass. et Aug. enotatum est ὁμοῖοι, III., 66., ubi ὁμοῖα in omnibus editionibns reperitur, VIII., 92., ubi ἑτοῖμος praebent vett. edd. Sed. ὅμοιος habes I., 77. 82. 86. 91. 140 II., 45. 54. 72. al., ἕτοιμος I., 70. 145. II., 3. 10. 56. III., 82. IV., 28. al., ἔρημος I., 32. 50. II., 17. 51. al.

τοῦτο ποιεῖν. Deinde particula καὶ non iustum tenere videtur locum; aut enim dicendum erat ἕτοιμοι δὲ καὶ εἶναι, aut καὶ ἀμφοτέρους scribendum erat. Et hae quidem difficultates evanescant, si ὥςτε, quod deest in Ar. Chr. Dan. (idem enim a scholiasta lectum non esse, haud affirmaverim, quum necessitas huius particulae addendae apud eum non adesset) deleatur. Sed primum his codicibus nullam fidem esse infra docebimus. Deinde oratio Thucydidis ingenio multo convenientior est, si retento ὥςτε particula δέ post σπονδάς cum scholiasta, fortassis etiam Valla, cuius tamen versio hic satis mira est, et Stephano expungitur. Ita enim ὥςτε denotabit hac conditione ut, quo usu huius voculae, ubi de foederibus sermo est, delectatur Thucydides. Sic statim sq. cap. legimus. Τῇ αὐτῇ δὲ *) αὐτοῖς ξυνέβη, καὶ τοὺς τὴν Ποτίδαιαν πολιορκοῦντας παραςήσασθαι ὁμολογίᾳ, ὥςτε τοὺς μὲν ἐπήλυδας ἀποδόσθαι,

---

*) Ita enim ibi scribendum videtur pro τῇ δὲ αὐτῇ. Cf. varr. lectt. et exempla a Gailio allata, quibus adde τῇ γνώμῃ δέ, quod e codd. restituendum I., 70., τῷ πεζῷ δέ II., 94., ἐν τῷ αὐτῷ δέ III., 11., διὰ δέκα δέ III., 21.. τοῦ πλείονος δέ, quod e. codd. revocandum IV., 92., ἐν ταύταις δέ IV., 114., ἐν τούτῳ δέ IV., 123., οὐκ ἐςακουόντων δέ III., 4., atque, ut aliarum etiam particularum tertio loco positarum exempla afferamus, οὐκ ἐχθροὺς γάρ III., 58., ἀνὰ τὸ σκοτεινὸν μέν III., 22., οἱ Τεγεᾶται μέν IV., 134., τὴν τελευταίαν τε III., 64., ἐς τὸ Ἡραῖόν τε III., 81. Quae omnia, qualia multa adhuc in Thucydide invenies, vides ita comparata esse, ut prima et secunda vox arctissime cohaereant; nam altera earum in his omnibus locis vel articulus est vel praepositio vel negatio. Longe maior hac in re poetarum est licentia. Aesch. Pers. 719. Πεζὸς ἢ ναύτης δὲ πεῖραν τήνδ' ἐμώρανεν τάλας. Cf. ib. v. 729. Agam. 664, Ἐν νυκτὶ δυςκύμαντα δ' ὠρώρει κακά. Add. Eumen. 281. et Soph. Ant. 141. ed. Erf. min. Sed talia in prosa oratione ferri nequeunt, unde quod Thuc. II., 4. vulgo legitur Ὁρῶντες αὐτοὺς δὲ οἱ Πλαταιεῖς ἀπειλημμένους, ex libris corrigendum est.

Κορινθίους δὲ δήσαντας ἔχειν, ἕως ἂν ἄλλο τι δόξῃ. Tres alios locos adscripsit Matth. l. l. p. 661., in quorum uno, III., 75., prorsus ut hic, legitur σπονδὰς ποιήσασθαι ὥςτε.

Alibi scholiasta scripturam a vulgata recedentem in libro suo invenisse falso statuitur. Ut I., 7. Τῶν πόλεων ὅσαι νεώτατα ᾠκίσθησαν, καὶ ἤδη πλωϊμωτέρων ὄντων. Schol. Ἀδείας τυχοῦσαι τοῦ πλεῖν, unde Stephanus eum οὐσῶν legisse suspicatus est. Sed urbem πλώϊμον dici non posse bene monuit Gottleberus, neque ullum huius lectionis in codicibus repertum est vestigium. Scholiasta igitur, quae Thucydides generatim dixerat, per arbitrium ad urbes retulisse putandus est.

Huc refer etiam III., 82. Ἐπέπεσε πολλὰ χαλεπὰ κατὰ ςάσιν ταῖς πόλεσι, γιγνόμενα μὲν καὶ ἀεὶ ἐσόμενα, ἕως ἂν ἡ αὐτὴ φύσις ἀνθρώπων ᾖ, μᾶλλον δὲ καὶ ἡσυχαίτερα, καὶ τοῖς εἴδεσι διηλλαγμένα, ὡς ἂν ἕκαςαι αἱ μεταβολαὶ τῶν ξυντυχιῶν ἐφιςῶνται. Schol. Μᾶλλον δὲ] μᾶλλον δὲ καὶ ἧττον, unde Abreschius Dilucc. Thucc. p. 359., assentiente Gailio t. IX. p. 172., καὶ ἧσσον ab eo lectum esse opinatur. Quod tamen eum nonnisi suppleri voluisse, vel ex ratione, qua affertur, et ex forma ἧττον, quae non est Thucydidea, manifestum est. Vulgatam confirmat Thomas Mag. in ἡσυχαίτερον p. 426.

Non minus falso scholiasta a vulgari scriptura dissentire existimatur I., 40.

Cap. 2.

Vallae versionis usus. Hunc quoque interpretem a vulgata scriptura recedere interdum perperam existimari. *Μᾶλλον* potius. Verbum non primario subiecto accommodatum. De iis scriptoribus, qui verba quaedam Thucydidis laudant. Lectiones lexicorum Seguerianorum, Photii et aliorum. *Περιοργής, πελιτνός, διεζωμένοι, ὀλίγου ἐς.* In usu grammaticorum, lexicographorum, pariterque Dionysii cautissime versandum esse.

Accedimus ad alium lectionum fontem adhuc nimis neglectum, Vallae versionem. Ex qua longum est ea omnia afferre, in quibus Valla a vulgatis exemplaribus nihil monentibus hac de re editoribus recedit. Ex quibus discrepantiis pleraeque quum eatenus certe notae sint, quatenus eaedem lectiones etiam e codicibus afferuntur, nunc a me omittentur.

Unum tamen exemplum adscribere placet, in quo Valla scriptoris manum in omnibus codicibus obliteratam integram servavit.

IV., 48. *Οἱ δὲ ἐφυλάσσοντό τε ὡς ἠδύναντο, καὶ ἅμα οἱ πολλοὶ σφᾶς αὐτοὺς διέφθειρον, ὀϊστούς τε, οὓς ἀφίεσαν ἐκεῖνοι, ἐς τὰς σφαγὰς καθιέντες, καὶ ἐκ κλινῶν τινῶν, αἳ ἔτυχον αὐτοῖς ἐνοῦσαι, τοῖς σπάρτοις, καὶ ἐκ τῶν ἱματίων παραιρήματα ποιοῦντες, ἀπαγχόμενοι, παντὶ τρόπῳ τὸ πολὺ τῆς νυκτὸς (ἐπεγένετο γὰρ νὺξ τῷ παθήματι) ἀναδοῦντες σφᾶς αὐτούς, καὶ βαλλόμενοι ὑπὸ τῶν ἄνω, διεφθάρησαν.* Ubi Heilmannus pro *ἀναδοῦντες* coniecit *ἀναλοῦντες,* duabus de causis, quarum altera est, quod Phavorinus e Thucydide laudet *ἀναλοῦντες ἀντὶ τοῦ ἀναιροῦντες,* quae lectio in vulgatis exemplaribus nusquam reperitur, altera autem, quod *παντὶ τρόπῳ ἀναδοῦντες σφᾶς αὐτοὺς* inepte dicatur, quum rationes,

quibus te strangules, non sint admodum variae. Jam Bauerus quidem recte monuit, παντὶ τρόπῳ cum διεφθάρησαν posse coniungi. Sed vel ita pro ἀναδεῖν verbum latioris ambitus requiritur, quum Corcyraei et sagittis iugulo defixis et restibus se interemerint, ἀναδεῖν autem si notare possit strangulare, quod non verisimile videtur, quum ubique sit vel redimire vel religare, nonnisi ad alterum mortis genus spectet. Ita igitur, ut cum philosophis loquamur, pro altero e duobus membris coordinatis (ipsi se interficiebant — ab hostibus interficiebantur) poneretur subordinatum. Huc accedit, quod praeter Phavorinum etiam Suidas t. I. p. 170. et Zonaras p. 201. scribunt, Ἀναλοῦντες, ἀντὶ τοῦ ἀναιροῦντες, Θουκυδίδης· καὶ Ἀναλῶν, καὶ Ἀναλοῦν (II., 24. VI., 12.). Atque haec fuit scriptura, quam Valla in codice suo invenit, qui vertat: "Omni denique ratione tum sibi manus inferentes, tum a superne ferientibus absumti sunt". Quod autem habet "omni denique ratione", fortassis legit παντί τε τρόπῳ, quod nobis e coniectura restituendum videbatur. Verba enim οἰστούς τε — ἀπαγχόμενοι quum rationem describant, qua capti Corcyraei se ipsi interfecerint, rectius cum σφᾶς αὐτοὺς διέφθειρον, quam cum διεφθάρησαν coniunguntur. Illud autem fieri non potest, nisi addatur particula. Quod restat, lexicographi quidem a vulgata scriptura mirum in modum recedunt, sed ita tamen, ut hunc locum memoriter ab iis laudari pateat, quod ex iis, quae infra de his scriptoribus exponentur, clarius etiam intelligetur. Suid. t. III. p. 414. Σφαγάς, τὰς κατακλεῖδας. Θουκυδίδης· καὶ οἰστοὺς καθίεσαν ἐς τὰς σφαγάς. Phot. p. 411. Σφαγάς, τὰς κατακλεῖδας (l. — κλεῖδας), Θουκυδίδης, καὶ οἰστούς. Ubi interpunctione e Suida correcta post οἰστούς lacunae signa collocanda sunt; nonnulla enim excidisse apertum est. Id. p. 280. Παραιρημάτων· τῶν ἱματίων!

Θουκυδίδης. Si recte video, nonnisi librariorum errore, pro παραιρήματα τῶν ἱματίων; nam παραιρημάτων per ἱματίων explicare grammaticus non potest. Sed minus etiam Thucydidis manum agnoscis apud Suidam III., p. 45. Παραιρήσεται, ἀφαιρήσεται. Θουκυδίδης· Διέφθειρον σφᾶς αὐτούς, οἱ μὲν ἀπὸ κλινῶν σπάρτα, οἱ δ' ἐκ τῶν ἱματίων παραιρήματα ποιοῦντες (τουτέστιν ἀφαιρήματα), ἀπήγχοντο. Quae ad verbum leguntur non solum apud scholiastam Demosthenis a Duckero laudatum, sed etiam apud Phavor. p. 574., nisi quod uterque pro σπάρτα habet σπάρτας, magis etiam corrupte, nisi forte in eo lateat vulgatum σπάρτοις. Hoc confirmant Pollucis verba a Duckero adscripta, quae etiam tuentur participium ἀπαγχόμενοι, quod interpretamenti speciem prae se ferre acutissime monuit summus Criticus.

Sed posteaquam exemplum optimae scripturae e Valla nondum enotatae proposuimus, inprimis hoc monendum videtur, ei, qui hoc interprete in re critica uti velit, magna opus esse cautione. Quamvis enim saepe quam proxime ad verba Thucydidis accedat, interdum tamen nonnisi sensum, qui vel vere iis inest, vel saltem inesse ipsi videbatur, expressit, et aliis in locis vel negligentia vel inscitia in errorem inductus est. Quod quum non animadvertissent viri docti, saepe Vallae auctoritatem pro lectionibus laudarunt, quas ab eo lectas non esse equidem certum esse arbitror. Huc praeter multos alios refero locos hos.

III., 63. Καίτοι τὰς ὁμοίας χάριτας μὴ ἀντιδιδόναι αἰσχρὸν μᾶλλον, ἢ τὰς μετὰ δικαιοσύνης μὲν ὀφειληθείσας, ἐς ἀδικίαν δὲ ἀποδιδομένας. Valla: „Et sane minus turpe est similem gratiam non reddere, quam eam, quae cum iustitia debetur, per iniustitiam reddere". Cui versioni Portus substituit hanc: „Atqui turpius est non referre similem gratiam, quam referre eam,

quae iuste quidem debetur, sed tamen iniuste refertur". Sed ita sensum perverti iure monuit Heilmannus, quum ex hac interpretatione Thebani id, quod a Plataeensibus factum erat, aperte essent probaturi. Nam si turpitudo maior est, si non gratuis, quam si cum iniustitia gratiam referas, quis reprehendat Plataeenses, quod hoc quam illud facere maluerint? Locus igitur multis correctione indigere visus est, quumque Valla habeat minus turpe est, Stephanus eum suspicatus est in codice invenisse οὐκ αἰσχρὸν μᾶλλον, quod Levesquius arripuit. Sed illud οὐ neque a Thucydide profectum, neque in Vallae exemplari lectum esse, ita probamus. Scholiasta de hoc loco disputans dicit λείπει ἡ οὐ, unde intelligitur, eum non invenisse, sed omissam credidisse hanc particulam. Quod Vallam, qui in sensu constituendo saepe ex scholiastae iudicio pendet, permovit, ut negationem in versione exprimeret, quae negatio eodem modo in Par. D., pessimae notae codicem, irrepsit, quum omnes reliqui libri constanter vulgatam tueantur. Quod tamen viros doctos non deterruit, quo minus etiam alia hic coniicerent. Bauero enim ante αἰσχρὸν excidisse videbatur μή, quod ineptum est, quum, si ulla negatio, non μή, sed οὐκ hic requireretur. Heilmannus autem μή non quidem adiici, sed ex praecedente μὴ ἀνδιδόναι suppleri voluit, quod Bredovii assensum tulisse profecto mireris. Nam et longe alii sunt loci, in quibus μή ad duas voces referri potest, qua de re infra disputabitur, et hic, ut iam significavimus, non μὴ αἰσχρόν, sed οὐκ αἰσχρὸν scribendum erat. Vulgatam defendere studuit Kistemakerus, dicens, μὴ αἰσχρὸν μᾶλλον — ἤ valere "non adeo hoc turpe est — sed potius illud", ut omnis locus ita accipiatur: "Atqui non adeo turpe est, reddere parem gratiam, sed potius, reddere eam, quae iuste quidem debetur, at ad iniquum usum re-

penditur, hoc turpe est". Sed huic explicationi Benedicto probatae et ipsi obstat usus particulae μή, ut taceam, ieiunam esse sententiam, si non turpe esse dicitur parem gratiam reddere, quod per se intelligitur. Hoc tamen recte vidit Kistemakerus, μᾶλλον non arcte cum αἰσχρόν iungendnm esse, ut αἰσχρὸν μᾶλλον idem sit quod αἴσχιον — quod si voluisset scriptor, ordinem verborum potius immutasset — sed per se constare. Quod ubi tenuerimus, et simul vim sermonis in ὁμοίας maxime inesse senserimus, quemadmodum praecedit οὐκ ἴσην αὐτοῖς τὴν χάριν ἀνταπέδοτε, hunc intelligemus esse loci sensum. Thebani dixerant, Plataeenses Atheniensibus non parem gratiam retulisse, sed multo maiorem, quippe quae cum dedecore coniuncta esset. "Et tamen" ita pergunt "hoc potius turpe est, pares gratias non referre, quam (ut etiam turpe sit) non reddere eas, quae cum iustitia quidem contractae sunt, sed sine iniustitia solvi nequeunt". Aliis verbis: Vos turpe esse dicitis gratias non referre iis, a quibus beneficia acceperitis. Sed turpe quidem est pares gratias non referre; neque tamen reprehendi potest, si ei, qui beneficia in te contulit, ita ut ipse iustitiam tueretur, gratus esse nolis, ubi id fieri non potest, nisi ipse iniustus sis. Notio v. μᾶλλον, ex qua significat potius, saepe non est intellecta, quod adeo lectioni mutandae ansam dedit, ut IV, 10. "Ἄνδρες οἱ ξυναράμενοι τοῦδε τοῦ κινδύνου, μηδεὶς ὑμῶν ἐν τῇ τοιᾷδε ἀνάγκῃ ξυνετὸς βουλέσθω δοκεῖν εἶναι, ἐκλογιζόμενος ἅπαν τὸ περιεστὼς ἡμᾶς δεινόν, μᾶλλον ἢ ἀπερισκέπτως εὔελπις ὁμόσε χωρῆσαι (non χωρήσας, quam correctionem in deterioribus codicibus admissam probat Benedictus), τοῖς ἐναντίοις, ubi codices pro μᾶλλον ἢ vel μᾶλλον simpliciter vel μᾶλλον δέ praebent, quod posterius vel ideo vulgatae praeferendum est, quia μᾶλλον a ξυνετός nimis remotum est; unde scriptura μᾶλλον δὲ

iam ab Heilmanno expressa est, neque displicuit Gallio et Benedicto.

III., 67. Ἦν οἱ ἡγεμόνες ὥςπερ νῦν ὑμεῖς κεφαλαιώσαντες πρὸς τοὺς ξύμπαντας διαγνώμας ποιήσησθε. Valla: "Si illi, penes quos arbitrium est, ut nunc penes vos, contractis in summam dubiis cunctos semel interrogarent", unde eum ποιήσωνται legisse collegerunt. Male; huius enim scripturae nullum usquam exstat vestigium, Valla autem nonnisi sensum, eumque rectissime, expressit. Non raro enim Graeci verbum non primario, sed alii subiecto accommodant. Simillimus huius est locus I., 82. Ἀνεπίφθονον, ὅσοι ὥςπερ καὶ ἡμεῖς ὑπ᾽ Ἀθηναίων ἐπιβουλευόμεθα, μὴ Ἕλληνας μόνον, ἀλλὰ καὶ βαρβάρους προςλαβόντας διασωθῆναι, ubi quum Valla pariter verterit: "Quibuscunque tenduntur insidiae, quemadmodum nobis ab Atheniensibus", nemo tamen ἐπιβουλεύονται ab eo lectum esse arbitratus est. Quod exemplum quum ad eum, qui III., 67. est, loquendi usum stabiliendum sufficiat, simul intelligimus, correctoribus deberi scripturam, quam Benedictus ex depravatis codicibus, Ar. Chr. Dan. Pariss. D. E., eruit, ἣν ἡγεμόνες, ὥςπερ νῦν, ὑμεῖς κεφαλαιώσαντες — ποιήσησθε, deleto ante ἡγεμόνες articulo. Praeterea διαγνώμας ποιεῖσθαι non satis recte a Valla intellectum esse, iam monuit Stephanus.

III., 70. haud procul ab initio Ὀκτακοσίων ταλάντων τοῖς προξένοις διηγγυημένοι. Valla: "Ob octoginta talenta, quae Corcyrensium hospites pro ipsis fidei iusserant" quae versio effecit, ut ὀγδοήκοντα conjicerent. Sed hic non est nisi error Vallae, qua de re non dubitabit, qui neque ullum codicem huic lectioni suffragari, et, quod e Duckeri nota intelligi potest, plures viros doctos eodem modo lapsos esse consideraverit. Neque octingenta talenta nimiam pecuniae summam esse existimaverim, quum illorum

ducentorum et quinquaginta Corcyraeorum, qui Corinthi detinebantur, plerique principes civitatis essent (ut Thucydides diserte scribit I., 55.), et vel pro servo talentum solveretur.

Vel haec pauca exempla satis, opinor, declarabunt, quam caute Vallae versione in re critica utendum sit. Sed maiore etiam cautione opus est in usu eorum scriptorum, qui verba quaedam Thucydidis laudant, quod maxime factum est a Dionysio Halic., Stephano Byzant., Atticistis, ut Phrynicho, quanquam ab hoc rarius, Moeride, atque, apud quem plurima reperiuntur, Thoma Mag., denique lexicographis, ut Suida, Hesychio, Zonara, Photio. Ex quibus scriptoribus ii, qui Duckeri temporibus iam editi erant, satis diligenter collati sunt, qua in re haud exiguum cernitur tum ipsius Duckeri tum Wassii meritum. Sed nostris temporibus alia huius generis subsidia in lucem protracta sunt, ex quibus Zonaram et Photium iam nominavimus, qui tamen rarissime aliquid praebent, quod non e Suida vel Hesychio notum sit. Plura peti possunt e Lexicis Seguerianis a Bekkero editis (Anecdota Graeca. Vol. I.), e quibus nonnulla hic annotare placet.

I., 6. *Ἐπειδὴ χιτῶνάς τε λινοῦς ἐπαύσαντο φοροῦντες, καὶ χρυσῶν· τεττίγων ἐνέρσει κρωβύλον ἀναδούμενοι τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ τριχῶν.* Anecd. p. 396. *Ἀνείρειν, ἀναπείρειν. ὅθεν καὶ ἡ ἄνερσις παρὰ Θουκυδίδῃ· "καὶ χρυσῷ στεφάνῳ ἐνέρσει"* l. *χρυσῶν στεφάνων ἀνέρσει*, ex Etym., qui eadem habet s. v. *ἀνείρειν* (non *ἀναίρειν*, ut e Ducker. edit. repetierunt editores Lipsienses). *Χρυσῶν στεφάνων* aperte corruptum est (fortassis ex confusione l. IV., 121.); sed *ἀνέρσει* non spernerem, nisi vulgatam praeter omnes Thucydidis libros et Suidam atque Clementem Alex. a VV. DD. laudatos confirmarent etiam Photius Lexic. p. 427. et Zonaras Lexic. p. 723. et 1252.

I., 68. *Πολλάκις προαγορευόντων ἡμῶν ἃ ἐμέλλομεν ὑπὸ Ἀθηναίων βλάπτεσθαι, οὐ περὶ ὧν ἐδιδάσκομεν ἑκάστοτε τὴν μάθησιν ἐποιεῖσθε, ἀλλὰ τῶν λεγόντων μᾶλλον ὑπενοεῖτε, ὡς ἕνεκα τῶν αὐτοῖς ἰδίᾳ διαφόρων λέγουσι· καὶ δι' αὐτὸ οὐ πρὶν πάσχειν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν τῷ ἔργῳ ἐσμέν, τοὺς ξυμμάχους τούσδε παρεκαλέσατε.* Anecd. p. 178, *Ὑπονοῶ, γενικῇ. Θουκυδίδης πρώτῳ· ἀλλὰ τῶν λεγόντων μᾶλλον ὑπονοεῖται.* Corrupte.

II., 4. *Ἐσπίπτουσιν ἐς οἴκημα, ὃ ἦν τοῦ τείχους, καὶ αἱ πλησίον θύραι ἀνεῳγμέναι ἔτυχον αὐτοῦ, οἰόμενοι πύλας τὰς θύρας τοῦ οἰκήματος εἶναι, καὶ ἄντικρυς δίοδον ἐς τὸ ἔξω.* Postrema *οἰόμενοι — ἔξω* laudat scholiasta Platon. ad Charm. p. 41. Anecd. Siebenk. (p. 89. Ruhnk.), ubi legitur *ἀντικρὺ διέξοδον εἰς τὸ ἔξω.* Et *δίοδος* quidem, quod iam semel hoc capite adfuit, prae *διέξοδος* Thucydidi hoc sensu usitatum est. V. Duck. Ind. p. 697. Sed *ἀντικρύ*, quod quo minus librariorum errore corruptum putes, obstant ea, quae apud scholiastam illum praecedunt, facile ei placeat, qui hic non plane, quanquam ne haec quidem notio a vulg. interprete expressa omnino abhorret, sed ex adverso dicendum esse putet. Nam notum est discrimen, quod inter *ἄντικρυς* (s. *ἀντικρύς*, quemadmodum alii, fortassis rectius, scribunt) et *ἀντικρύ*, *εὐθύς* et *εὐθύ* statuunt grammatici, qui formas *ς* destitutas ad locum significandum usurpari tradant. De qua differentia plena sunt Atticistarum et lexicographorum fere omnium scripta, unde nos nonnisi paucos laudabimus. Cf. Phryn. p. 58. et 194. (ubi vid. Nunnes.) Thom. M. p. 83. Etym. p. 114. Zonar. t. I. p. 225. et 226. Suid. t. I. p. 223. et 890. et, qui multa confusa habet, Phavor. p. 92. et 325. Et legitur sane etiam apud Thucydidem *ἄντικρυς* pro omnino, manifeste, aperte (cf. I., 122. et Duck. Ind. p. 685.), neque exemplum in promtu habeo, quo hanc formam alibi etiam de loco ab eo usurpatam esse doceam.

Verumtamen non solum omnes libri vulgatum ἄντικρυς retinent, sed de eodem etiam scholiasta disputat, scribens, Τὸ ἄντικρυς ἐνταῦθα μὲν ἐξ ἐναντίας, ἀεὶ δὲ ἐπὶ τοῦ φανεροῦ κεῖται. Atque ut nihil dicamus de Hesychio a reliquis grammaticis fortassis paulum recedente (I., 599. Ἄντικρυς. φανερῶς. ἀπέναντι. ἀντικρύ. ubi cod. Schow. in fine ἀντικρύς), ἄντικρυς de loco invenitur Plat. Euthyd., §. 5., cui exemplo aliud adiecit Ruhnk. ad Tim. Lex. Plat. p. 57. Stephanus autem in Thesauro I., p. 466. ἄντικρυς pro e regione non tantum ex nostro loco agnoscit, sed idem etiam e Plutarchi Lycurgo citari monet. Transimus ad εὐθύς et εὐθύ. De hoc Hesychius ita scribit I., p. 1505. Εὐθύ. ὀρθόν. ἁπλοῦν. ἐγγύς. παραχρῆμα. εἰς εὐθεῖαν. Παραχρῆμα eo significari negat Phot. p. 30., aliter iudicante Zonara I., p. 905., qui hunc usum Thucydidi tribuit p. 924., unde confirmes quae apud Suidam p. 892. leguntur, (Εὐθὺ) παρὰ Θουκυδίδῃ τὸ παραχρῆμα, καὶ τὸ ἐξ εὐθείας, καὶ τὸ ἀσκόπως. Sed hic formae εὐθύ usus, ut notet statim, nusquam locum habet in Thucydide, atque omnem hanc observationem ad εὐθύς spectare non male suspicatus est Kusterus. Nam ducta est e scholio Thucydidis ad II., 5. Τὸ εὐθὺς οὐκ ἔστι παραχρῆμα, ἀλλ' ἐξ εὐθείας, καὶ ἀσκόπως. Scholiasta enim de hoc uno loco disserens, in quo εὐθύς de tempore accipi noluit, id negavit non quidem omnino, sed in his verbis significare statim; lexicographi autem de loquendi usu scriptoris nostri generalim loquentes, priorem scholii partem, ut consentaneum erat, mutarunt. Quod autem scholiasta εὐθύς pro ἀσκόπως interpretatus est, id, ut intellexit Stephanus Thes. I. p. 1504., pertinet ad verba οἱ Πλαταιεῖς, ἐπειδὴ τὰ ἐκ τῆς χώρας κατὰ τάχος ἐξεκομίσαντο, ἀπέκτειναν τοὺς ἄνδρας εὐθύς, in quibus tamen non est, cur a prima huius vocis notione recedas. Ad quem autem locum ἐξ εὐθείας referri voluit

scholiasta, eius sensum omnino non recte percepit. Verba enim Thucydidis haec sunt. Πλαταιεῖς δ' οὐχ ὁμολογοῦσι τοὺς ἄνδρας εὐθὺς ὑποσχέσθαι ἀποδώσειν, ἀλλὰ λόγων πρῶτον γενομένων, ubi εὐθύς cum ἀποδώσειν recte coniunxit vulg. interpres; nam opposita sibi sunt εὐθὺς ἀποδιδόναι et λόγων πρῶτον γενομένων ἀποδιδόναι. Quemadmodum vero hic locus non demonstrat εὐθύς aliam quam temporis notionem habere, ita VIII., 88., ubi cum genitivo loci coniunctum legitur, e praestantissimis libris εὐθύ reponendum esse docuit ibi Duckerus. Alibi εὐθύς dicitur quidem de loco, sed ita tamen, ut etiam temporis notio quodammodo inesse possit. Quod maxime fit sequente praepositione, ut εὐθὺς ἐπὶ τὴν γέφυραν IV., 118. Add. Abresch. Dilucc. Thucc. p. 797. Eundem usum Stephanus in Thes. p. 1300. in Platon. Euthyd. inveniri ait. Locum, ad quem respicit, invenire statim non potui, sed etiam in Lysia non longe ab initio ante Heindorfium εὐθύ recta lectum esse monuit nos unus ex amicis nostris. E quibus omnibus colligimus cum Abreschio, ἄντικρυς et εὐθύς quibusdam in locis pro ἀντικρύ et εὐθύ posse usurpari, sed non vicissim ἀντικρύ et εὐθύ pro ἄντικρυς et εὐθύς.

II., 41. Μόνη οὔτε τῷ πολεμίῳ ἐπελθόντι ἀγανάκτησιν ἔχει ὑφ' οἵων κακοπαθεῖ, οὔτε τῷ ὑπηκόῳ κατάμεμψιν. Anecd. p. 334. πολέμῳ, ex perpetua horum vocabulorum permutatione.

II., 65. Ἐκεῖνος μέν, δυνατὸς ὢν τῷ τε ἀξιώματι καὶ τῇ γνώμῃ, χρημάτων τε διαφανῶς ἀδωρότατος γενόμενος, κατεῖχε τὸ πλῆθος ἐλευθέρως. Anecd. p. 346. Ἀδώρητος ἐρεῖς, ὡς Εὐριπίδης — — καὶ Θουκυδίδης "χρημάτων τε ἀφανῶς ἀδώρητος γενόμενος". Πλάτων μέντοι γε ἐν Συμποσίῳ ἄδωρος εἶπεν. Ἀφανῶς nonnisi librariorum error est, quum α et δια per compendium scripta facile permutentur. Sed ἀδώρητος a grammatico re vera inventum esse, inde manifestum

est, quod hanc formam usurpandam esse dicit, quippe qua Euripides et Thucydides usi sint, quibus Platonem opponit, apud quem ἄδωρος reperiatur. At vulgatam librorum scripturam Moeris agnoscere videtur p. 58., ubi legitur Ἀδωρότατος, ὁ μὴ λαμβάνων δῶρα, Ἀττικῶς. Cf. ibi Piers. Ipsa verba nostra affert Thom. M. p. 13., ubi quod scribitur χρημάτων δέ, vulgato τέ male praetulit Oudendorpius, quasi ad ἐκεῖνος μέν referatur, cui tamen respondet οἱ δὲ ὕστερον.

II., 69. Ἑτέρας ἓξ (ναῦς ἔστειλαν) ἐπὶ Καρίας καὶ Λυκίας — —, ὅπως ταῦτά τε ἀργυρολογῶσι, καὶ τὸ λῃστικὸν τῶν Πελοποννησίων μὴ ἐῶσι — — βλάπτειν τὸν πλοῦν τῶν ὁλκάδων. Anecd. p. 159. in Ὅπως. "Ὅπως τε ταῦτα ἀργυρολογήσωσι τὰ χωρία". Τὸ ταῦτα pro ταῦτά τε ex errore profectum, sed ἀργυρολογήσωσι minus contemnendum videtur, τὰ χωρία denique a grammatico explicationis causa additum est.

II., 70. (Ἐπειδὴ) ὅ, τε σῖτος ἐπελελοίπει, καὶ ἄλλα τε πολλὰ ἐπεγεγένητο αὐτόθι ἤδη βρώσεως *) πέρι ἀναγκαίας, καί τινες καὶ ἀλλήλων ἐγεύοντο, οὕτω δὴ λόγους προσφέρουσι περὶ ξυμβάσεως. Anecd. I., 378., pariter ac Suidas, καί πού τινες ἀλλήλων ἐγεύσαντο. Vulgata certe, si temporum rationem respicimus, parum accurata est. Unde vel cum grammaticis ἐγεύσαντο, vel, quod malim, cum Thucydidis libris ἐγέγευντο legendum videtur. Lectionibus autem καί τινες καί et καί πού τινες in unam conflatis scribo καί πού τινες καί, ut II., 87. Καί πού τι καὶ ἡ ἀπειρία πρῶτον ναυμαχοῦντας ἔσφηλεν.

II., 49. Καὶ ἡ ἀπορία τοῦ μὴ ἡσυχάζειν καὶ ἡ ἀγρυπνία ἐπέκειτο διαπαντός· καὶ τὸ σῶμα, ὅσον περ

*) Male igitur Thomas Mag. p. 174. Βρώματα πληθυντικῶς, οὐ βρῶμα, οὐδὲ βρῶσις. V. ibi interpr. Βρῶμα numero singulari legitur IV., 26.

χρόνον καὶ ἡ νόσος ἀκμάζοι, οὐκ ἐμαραίνετο, ἀλλ' ἀντεῖχε παρὰ δόξαν τῇ ταλαιπωρίᾳ. Anecd. I., 125. *τὸ δὲ σῶμα*, non male.

III., 55. *Ἃ ἑκάτεροι ἐξηγεῖσθε τοῖς ξυμμάχοις, οὐχ οἱ ἑπόμενοι αἴτιοι, εἴ τι μὴ καλῶς ἐδρᾶτε, ἀλλ' οἱ ἄγοντες ἐπὶ τὰ μὴ ὀρθῶς ἔχοντα.* Anecd. p. 143. *ἐδρᾶτο*, quod Reiskius iam e coniectura restitui voluerat. Eorum enim, quae ipsi male egerint, culpam sustinere eos, penes quos sit potentia, et per se intelligitur, neque facit ad excusandos Plataeenses. Sed eorum omnino, quae non recte gerantur, culpam non iis, qui imperio aliorum subditi sint, sed iis, qui illos regant, attribuendam esse, hoc dicendum est.

IV., 19. *Πεφύκασι τοῖς ἑκουσίως ἐνδοῦσιν ἀνθησσᾶσθαι.* Anecd. I., 126. *τοῖς ἑκοῦσιν ἐνδοῦσιν*, quod auribus ingratum est.

Addimus nonnulla e Photio, qui Lexic. p. 508. scribit, *Περιεργής* (l. *περιοργής*), *ὡς περιχαρής. ἐν δ' Θουκυδίδης εἴρηκεν ὀργιζόμενος* (l. ex apogr. Dr. *ὀργιζόμενον*). Respicit ad IV., 130., ubi vulgo legimus, *Ὁ δῆμος, εὐθὺς ἀναλαβὼν τὰ ὅπλα, περὶ ὀργῆς ἐχώρει ἐπὶ Πελοποννησίους*, quod *περί* interpretantur prae, quae notio ei non inest. E nonnullorum librorum vestigiis iam Duckero non displicebat *περιοργής*, quod Photii testimonio egregie confirmatur.

Idem p. 299. quum, quod iam ab aliis grammaticis monitum est (cf. Piers. ad Moer. p. 325.), et ipse tradat, *πελιδνός* a Thucydide per *ε* scriptum esse, non dubito, quin haec forma II., 49. ei restituenda sit. Grammaticos enim hanc rem confinxisse, minime est credibile, sed librarii communem formam reposuisse existimandi sunt. Verum quod idem Photius p. 375. cum Suida in *σέσωται* contendit, Thucydidem dixisse *διεζωμένοι* sine σ, id e male intellecta Atticistarum observatione originem duxisse videtur. Nam apud Moer. p. 168. legimus, *Ζῶμα, Ἀττικῶς*

ζῶσμα, Ἑλληνικῶς, cui accessit Thomas M. p. 411., qui Thucydidis verba I., 6. *Διαζώματα ἔχοντες περὶ τὰ αἰδοῖα οἱ ἀθληταὶ ἠγωνίζοντο* adscripsit. Ex illo igitur *διαζώματα* etiam *διεζωμένοι* scriptori nostro in usu fuisse collegerunt, quod tamen minime continuo sequitur, neque ullo codice confirmatur.

Ne vero Latinos grammaticos neglexisse videamur, e Prisciano emendationem proferamus. IV., 124. *Ἱππῆς* (l. *ἱππεῖς*, qua de re alibi dicetur) *δ' οἱ πάντες ἠκολούθουν Μακεδόνων ξὺν Χαλκιδεῦσιν ὀλίγῳ ἐς χιλίους*. *Ὀλίγῳ*, quod comparativis addi solet, quid sibi velit, nemo intelligit. Sed Priscianus, cuius verba hic ab editoribus prorsus neglecta ad VIII., 35. ita protulit Wassius, ut nesciret, quo referenda essent, l. XVIII. (p. 292. edit. a. 1528., s. p. 731. edit. Basil. a. 1545.) scribit. "*Ὀλίγου εἰς χιλίους*, ἀντὶ τοῦ *παρ' ὀλίγον χιλίους*; nos, paulo minus mille. Thucydides δ'. *Ἱππεῖς — ὀλίγου ἐς χιλίους*". De *ὀλίγου* absolute posito cf. Ducker. ad VIII., 35. Vig. p. 115. Matth. Gr. Gr. p. 457. Quanquam igitur non memini me alibi legere *ὀλίγου ἐς*, quod pleonasmi speciem habet, non dubito tamen, quin ita scripserit Thucydides, quum vulgata ferri nequeat, alia autem (ut *ὀλίγοις*) non coniicias, nisi audacior sis.

Quod autem in usu grammaticorum et lexicographorum summa cum cautione versandum esse diximus, id fecimus propter insignem horum hominum levitatem. Qui enim quaecunque e Thucydide afferunt, eodem modo ab iis lecta esse arbitraretur, vehementer erraret. Nam modo participium mutant in verbum finitum, quemadmodum ex III., 85. pro *Καὶ τὰ πλοῖα ἐμπρήσαντες, ὅπως ἀπόγνοια ᾖ* Zonaras Lexic. p. 242. laudat *ἐνέπρησαν δὲ τὰ πλοῖα, οὕτως* (l. *ὅπως*) *ἀπόγνοια ᾖ*. Modo sententias in brevius contrahunt, omissis iis, quae non faciunt ad rem, quam demonstrare student; ut quum auctor libelli de con-

structione verborum, in Herm. libr. de emend. rat. Gr. Gr. p. 366. e Thucydide laudat, *φαμὲν γὰρ εἰςβάντες εἰς τὰς ναῦς πανδημεὶ ναυμαχῆσαι*, quae pertinent ad I., 73.; vel quum in libro de syntaxi p. 164. Anecd. Bekker. affertur, *Οὐκ ἐπαύσαντο, πρὶν ἐζημίωσαν χρήμασι*, pro quibus apud Thucydidem II., 65. est *οὐ μέντοι πρότερόν γε οἱ ξύμπαντες ἐπαύσαντο ἐν ὀργῇ ἔχοντες αὐτόν, πρὶν — χρήμασι*; vel quum a Thoma Mag. p. 80. omittitur *Ἀθηναῖοι ὄντες* II., 88. Modo nonnulla addunt interpretationis causa, quale fuit *τὰ χωρία*, quod II., 69. in Bekker. Anecd. adiectum vidimus. Ordinem verborum frequentur mutant. Ita Gregor. Corinth. p. 60. pro *ἀπανίςασαν τοὺς Ἀθηναίους* II., 70. exhibet *τοὺς Ἀθ. ἀπανίςασαν*. Sed quod editores Thucydidis II., 90. *Καὶ τῶν νεῶν τινὰς ἀναδούμενοι εἷλκον κενάς* e Thoma M. p. 50. laudant, *Καὶ τινας ἀναδούμενοι κενὰς εἷλκον*, haec verba non ex hoc loco, sed e IV., 14. desumta sunt. Plurimos locos quum memoriter laudent (v. supra p. 33.), scriptoris verbis alia substituunt, quorum eadem vel similis est significatio; ut quum Thomas M. p. 658. *τηρήσαντες* habet pro *φυλάξαντες* in vv. II., 3. *φυλάξαντες ἔτι νύκτα καὶ αὐτὸ τὸ περίορθρον*, et p. 291. *Οὐκ ἐν τῷ κόλπῳ ἑκὼν εἶναι τὴν ναυμαχίαν ποιήσομαι* pro *Τὸν δὲ ἀγῶνα οὐκ ἐν τῷ κόλπῳ ἑκὼν εἶναι ποιήσομαι* II., 89. Sed interdum memoria adeo eos fefellit, ut sensum prorsus pervertant, quod accidit Thomae M. p. 164., ubi ex III., 70. citat *Κερκυραίοις Κόρινθον προςποιῆσαι* pro *Κορινθίοις Κέρκυραν προςποιῆσαι*. Alibi in vitiosos codices incidisse videntur, quo refero III., 59. *Ὡς πρέπον ἡμῖν καὶ ὡς ἡ χρεία προάγει*, ubi Thomas M. p. 734. laudat *ὑμῶν*, atque genitivum ab eo repertum esse manifestum est ex iis, quae praecedunt, *Τὸ δὲ πρέπον οὐ δοτικῇ μόνον, ἀλλὰ καὶ γενικῇ*. In nostris codicibus huius lectionis non exstat vestigium. Denique grammatici ipsi saepe corrupti sunt. Ita apud

Phot. Lexic. p. 286. *Εἰ δὲ ταῖς τὸ παραυτίκα μὴ ἐθέλοι ξυμμαχεῖν*, quae spectant ad I., 27., pro *δὲ ταῖς* ex apogr. Dr. legendum *δέ τις*. Corrupta etiam sunt, quae apud eundem Phot. p. 508. inveniuntur, ex IV., 73. depromta, *Καὶ τοὺς Μεγαρέας περιοραμένους* (l. *περιορωμένους*), *πότερον* (l. *ποτέρων* vel *ὁποτέρων*) *ἔσται ἡ νίκη*. Quae exempla abunde declarant, antequam a grammaticis aliam, quam quae in nostris libris est, scripturam repertam esse statuamus, singulorum locorum naturam prudenter et circumspecte esse considerandam. Nam nonnisi ea cum probabilitate quadam huc referri possunt, quae vel ad id, quod grammatici demonstrare student, necessario pertinent, vel certe ita comparata sunt, ut, cur vel consulto vel fortuito ab iis mutata sint, causa non intelligatur.

Quae grammaticorum et lexicographorum, eadem Dionysii est ratio, cuius tanta est negligentia, ut eadem verba alibi aliter laudet.

I., 1. *Θουκυδίδης ξυνέγραψε τὸν πόλεμον — ἀρξάμενος — καὶ ἐλπίσας — τεκμαιρόμενος*. Dionys. p. 163. (ed. Reisk.) *τεκμαιρόμενός τε*, sed p. 857., de quo loco nihil monuerunt editores, *τεκμαιρόμενος* sine copula.

I., 23. *Ἡλίου ἐκλείψεις, αἳ πυκνότεραι παρὰ τὰ ἐκ τοῦ πρὶν χρόνου μνημονευόμενα ξυνέβησαν*. Dion. p. 861. *παρὰ τὰς — μνημονευομένας*, e correctione, quum p. 1075. vulgatam agnoscat.

Ibid. *Παθήματα ξυνηνέχθη γενέσθαι*. Dion. p. 1074. *ξυνέβη*, ex interpretamento, sed, quod fugit editores, p. 860. *ξυνηνέχθη*.

III., 82. *Τὰ ἐφυστερίζοντά που, πύστει τῶν προγενομένων, πολὺ ἐπέφερε τὴν ὑπερβολὴν τοῦ καινοῦσθαι τὰς διανοίας, τῶν τ' ἐπιχειρήσεων περιτεχνήσει, καὶ τῶν τιμωριῶν ἀτοπίᾳ*. Dion. p. 886. *Ἐπὶ πύστει τῶν προγεγενημένων πολλὴν ἐπέφερε τὴν ὑπερβολὴν ἐς τὸ καινοῦσθαι τὰς διανοίας*, quae correctionem sapiunt; nam paulo ante

vulgatam agnoscit. Ita etiam p. 887. bis habet ἐπιτέχνησις, sed. p. 886. περιτέχνησις.

Haec si non est putidissima negligentia, nescio quid ita vocandum sit. *) Sed III., 82. Ἀσφάλεια δὲ τὸ ἐπιβουλεύσασθαι ἀποτροπῆς πρόφασις εὔλογος nonnisi librariorum errore in Dionysii exemplaribus p. 888. Reisk. ἀσφαλείᾳ et ἀσφάλεια iuxta se posita sunt. Ilud, quod legit etiam scholiasta (cuius haec est glossa, τὸ ἐπὶ πολὺ βουλεύσασθαι δι' ἀσφάλειαν πρόφασις ἀποτροπῆς ἐνομίζετο) unice verum duco. Quodsi cum Kistemakero Ar. Chr. Dan. scripturam ἀσφάλεια τοῦ ἐπιβουλ. praeferres, correctoris interpolationem probares. Sed redimus ad Dionysium. Qui praeterquam quod sibi non constat in lectionibus afferendis, interdum interpretamenta addit; ut II., 71. Ὑμεῖς δὲ τἀναντία δρᾶτε post τἀναντία p. 902. inserit ἐκείνοις. Alibi verba aliter collocat, ut p. 836. τὸ χωρίον τοῦτο ἦν pro τοῦτο ἦν τὸ χωρίον I., 97., et p. 887. τὴν εἰωθυῖαν τῶν ὀνομάτων ἀξίωσιν, qui verborum ordo haud dubie exquisitior ei videbatur quam qui est in Thucydide III., 82. τὴν εἰωθυῖαν ἀξίωσιν τῶν ὀνομάτων. Multa etiam

*) Eiusmodi autem scriptorem audere in gravissimum historicum invehi, cui non indignum videbitur? Sed quam puerilia sunt crimina, quae in eum confert! Nam incommodum argumentum ab eo electum esse scribit, quoniam bellum Peloponnesiacum non geri, sin minus, oblivioni tradi oportuerit (Compar. Herodot. et Thucyd. p. 767.), eumque vituperat, quod belli historiam ad exitum non perduxerit, eiusque causas ab Atheniensibus repetierit (ib. p. 769. et de Thucyd. histor. iudic. p. 830. sqq.). Quibus non multum meliora sunt pleraque omnia, quae Thucydidi vitio vertit, ut, quomodo iniquissimus censor diu pro summo critico haberi potuerit, equidem non intelligam. Quanquam quodammodo eo excusari potest Dionysius, quod Thucydidis historiae ea est indoles, quae Graecorum plerorumque et sentiendi et iudicandi ratione longe superior sit. Cf. Creuzer de Herod. et Thuc. p. 86. sqq. Ars histor. Gr. p. 208. et p. 265. sqq.

ex memoria laudat, quo referendum p. 834. *Ἐψηφίσαντο οἱ Λακεδαιμόνιοι πολεμεῖν Ἀθηναίοις* pro *πολεμητέα εἶναι* I., 88.; p. 931. *Ὅςτις ἂν μαλακίᾳ ἐλλείπῃ* pro *ὅςτις μαλ. ἐλλείπει* II., 61., et ibidem *Χρεὼν καὶ τὰς συμφορὰς ἐθέλειν ὑφίςασθαι* pro *ξυμφοραῖς ταῖς μεγίςαις*, ubi accusativum praebent etiam depravati codices, Gr. et Par. F., sed dativum praeter reliquos libros confirmat auctor libri de syntaxi p. 178. Anecdot. Bekker. Cf. Matth. Gr. Gr. p. 131. Horum similia sunt ea, in quibus Dionysius II., 62. a librorum scriptura dissentit. Unde colligimus, ubicunque ille criticus in minutiis ad universam eius disputationem nihil pretinentibus aliam, quam quae sit in optimis codicibus, lectionem sequatur, eum, nisi ipse depravatus sit, vel memoria lapsum esse, vel consulto quaedam mutasse. Male igitur factum, quod III., 81. inde a Wassio e Dionysio p. 884. editum est *Κατέγνωσαν ἁπάντων θάνατον* pro eo, quod omnes codices exhibent, *πάντων*. In eodem capite pro *παρέμεινεν, οἱ Κερκυραῖοι* e plerisque omnibus libris legendum *παρέμεινε, Κερκ.*, et sequenti capite *Πάντων δ' αὐτῶν αἴτιον ἀρχὴ* omisso articulo, quamvis Dionysius p. 884. et 894. vulgares lectiones tueatur. Atque huc pertinent fere omnia, quae ad dialectum Thucydidis, usum apostrophi, articuli, particularum et similia spectant. Est etiam ubi Dionysius vel in corruptos codices incidisse vel Thucydidi iniuriam fecisse videatur. Etenim masculina, feminina atque neutra a scriptore nostro confundi demonstraturus, p. 799. affert haec verba, *Ὥςτε εἰ μὴ δυναςείᾳ μᾶλλον ἢ ἰσονομίᾳ ἐχρῶντο τῷ ἐπιχωρίῳ οἱ Θεσσαλοί*, et subiicit, scribendum fuisse *τῇ ἐπιχωρίῳ*. Ibi vero *τῷ ἐπιχωρίῳ* prorsus barbarum esset, unde omnes Thucydidis codices praebent *τὸ ἐπιχώριον*, IV., 78. Denique interdum accidit, ut Dionysius a VV. DD. laudaretur ad eas lectiones stabiliendas, quarum apud eum non est vesti-

gium. Ita I., 1. Σαφῶς μὲν εὑρεῖν διὰ χρόνου πλῆθος ἀδύνατα ἦν illud ἀδύνατα dicunt apud Dionysium exstare, quod nusquam invenire potui, sed pro eo ter vidi ἀδύνατον, p. 164. 858. 871. Quod quum etiam in plurimis et optimis Thucydidis libris legatur (nam ἀδύνατα enotant e corruptis Ar. Chr. Mosqu.), iure mutatum esse non existimaverim. Quos enim laudarunt grammaticos, quibus addi possunt Phot. Lexic. p. 47. Zonar. Lexic. p. 969. Bekker. Anecd. p. 342., ii nihil probant, qui non haec ipsa verba afferant, sed nonnisi hoc dicant, Thucydidem delectari formula ἀδύνατα εἶναι. Quod si ita intelligamus, ut eam frequenter apud hunc scriptorem legi putemus, verissimum est cl. I., 59. 125. II., 72. 74. III., 88. al.; sin alterum nusquam ab eo usurpatum esse statueremus, falleremur, cl. III., 37. 42. 43. In maiorem etiam errorem incidit Bredovius, qui III., 81. in verbis Ἐκ τῶν νεῶν, ὅσους ἔπεισαν ἐςβῆναι, ἐκβιβάζοντες, ἀπεχώρησαν, pro postremo vocabulo apud Dionysium ἀπεχρῶντο inveniri scriberet. Etenim quum Dionysium ipse non inspexisset, in Lipsiensi autem editione hanc notam vidisset: „Ἀνεχώρησαν· ἐς τὸ Ἡραῖόν τε Dion. Halic. Ἀπεχρῶντο· ἐς τὸ Ἡρ. Cl. in marg.", nomen Dionysii ad posteriorem lectionem pertinere falso credidit, quum ad ἀνεχώρησαν referendum sit. Cf. p. 884. Neque ad scripturam ἀπεχρῶντο confirmandam multum probant lexicographi (v. praeter eos, qui iam ab aliis laudati sunt, Zonar. Lexic. p. 211. et 261. Bekker. Anecd. p. 399. et 425.), qui quum nihil aliud tradant, quam ἀπεχρῶντο vel ἀπεχρήσαντο Thucydidi significare ἀνῄρουν s. ἀπέκτειναν, incertum est, utrum ad hunc, an ad alium locum respexerint. Cf. quae a VV. DD. disputata sunt ad I., 126.*)

*) Neque negligendum, de quo monuit Piersonus ad Moer. p. 333., Thucydidem apud lexicographos interdum pro Thugenide aliisque scriptoribus commemorari.

Codices si consulimus, ἀπεχρῶντο nonnisi in Cl. et Aug. in marg., atque in Par. E. s. l. al. m. scriptum est. Praeterea haec scriptura quamvis ad sensum óptima, nimis tamen correctionem sapit, ut vel ex ratione intelligitur, qua in tribus illis codicibus appicta est. In ea autem lectione, quae in textu omnium codicum atque cum levi, quam diximus, mutatione etiam apud Dionysium reperitur, Heilmannus verbum ἐκβιβάζειν ita intellexisse videtur, ut significet in loco deserto exponere, Kistemakerus autem eo denotari voluit in mare eiicere. Sed neutrum inest in hoc verbo, quod, simpliciter positum, ubi oppositum habet ἐςβῆναι ἐς τὰς ναῦς, nihil aliud denotare potest, quam curare, ut qui naves conscenderunt, ex iis egrediantur. Quod si est, mirum videbitur, non narrari, quid de his hominibus factum sit, sed potius Corcyraeos dici ἀποχωρῆσαι vel ἀναχωρῆσαι, quae notio propter ea, quae proxime leguntur, admitti vix potest. Latet igitur hic vitium, de quo quum consuluissem Hermannum, mecum communicavit lenissimam coniecturam ἀπεχώρισαν.

Cap. 3.

De antiquorum monumentorum ratione inter se atque auctoritate. Prima codicum familia, Arundelianus, cod. Corporis Collegii Christi, Danicus, Mosquensis, Parisinus E. Structura πρὸς τὸ σημαινόμενον. Particula γάρ duabus sententiis, quae se proxime excipiunt, addita. Ἦν cum optativo et participio. Apodosis ubinam omittatur. Negatio quibusnam in locis ad duas voces referatur. De vv. δεύτερος et ἕτερος. Transitus a singulari ad pluralem. Lectiones huius codicum familiae, quae vel in vulgata exemplaria receptae vel a VV. DD. commendatae sunt, reiiciuntur.

Secundum critici officium hoc esse diximus, ut inquirat, quaenam codicum aliorumque subsidiorum, quibus ad vitia removenda uti licet, sit auctoritas. Satis enim ab aliis iam monitum est, codices non solum numerandos, sed etiam ponderandos esse. Quocirca primum videndum est, an forte plures eorum ex uno fonte manaverint, ideoque familiae quaedam veterum librorum constituantur, et quaenam harum familiarum sit ratio inter ipsas atque nexus. Deinde vero etiam, quid singulorum codicum proprium sit, examinandum est. Sed de his omnibus nondum quisquam editorum Thucydidis serio cogitavit; quod quantum impediverit, quo minus historia eius emendatior prodiret, mox apparebit.

Quae vero nos in hoc genere observavimus, eorum primum hoc est, tres codices, Arundelianum, codicem Corporis Collegii Christi et Danicum, ex uno, eoque corrupto, antiquo libro descriptos esse. Quod vel ita factum cogitetur, ut antiquus ille codex tribus librariis, quorum exemplaria supersunt, ante

oculos esset, vel etiam trium istorum codicum alius ex alio ductus esse potest. Quorum utrum verum sit, definire neque volo neque possum. Sed ut arctissimum horum codicum nexum esse probem, afferam exempla quaedam, in quibus et ubique consentiunt, et vel soli vel nonnisi uno alterove libro assentiente, qua de re paulo post exponetur, aliam, eamque deteriorem, lectionem exhibent. Ii enim loci, in quibus plures alii codices ab eorum partibus stant, omittendi sunt, quod ex his communis illorum origo aperte colligi non potest.

I., 34. *Ἢν δὲ λέγωσιν, ὡς οὐ δίκαιον τοὺς σφετέρους ἀποίκους ὑμᾶς δέχεσθαι, μαθέτωσαν, ὡς πᾶσα ἀποικία, εὖ μὲν πάσχουσα, τιμᾷ τὴν μητρόπολιν, ἀδικουμένη δέ, ἀλλοτριοῦται· οὐ γὰρ ἐπὶ τῷ δοῦλοι, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ὅμοιοι τοῖς λειπομένοις εἶναι, ἐκπέμπονται.* Ar. Chr. Dan. (Mosqu.) *ἐκπέμπεται*, ex importuna correctione. Frequentissimus est enim transitus ab urbibus ad earum cives, a navibus ad nautas, et quae huius generis sunt alia. I., 7. *Τῶν πόλεων ὅσαι μὲν νεώτατα ᾠκίσθησαν, — — ἐπ' αὐτοῖς τοῖς αἰγιαλοῖς τείχεσιν ἐκτίζοντο, καὶ τοὺς ἰσθμοὺς ἀπελάμβανον, ἐμπορίας τε ἕνεκα, καὶ τῆς πρὸς τοὺς προσοίκους ἕκαστοι ἰσχύος· αἱ δὲ παλαιαὶ διὰ τὴν λῃστειαν — ἄπο θαλάσσης μᾶλλον ᾠκίσθησαν, αἵ τε ἐν ταῖς νήσοις καὶ ἐν ταῖς ἠπείροις· (ἔφερον γὰρ ἀλλήλους τε καὶ τῶν ἄλλων ὅσοι ὄντες οὐ θαλάσσιοι κάτω ᾤκουν·) καὶ μέχρι τοῦδε ἔτι ἀνῳκισμένοι εἰσίν.* Ubi Wyttenbachius (Eclogg. historr. p. 361.), qui verba *ἔφερον — κάτω ᾤκουν* in parenthesin redigenda esse recte monuit (nam grammaticae repugnat et vulgata horum verborum interpretatio, et multo magis nova versio, quam Gailius exhibuit), pro *ἕκαστοι* et *ἀνῳκισμένοι* praeter necessitatem femininas formas reponi voluit. I., 136. *Φεύγει ἐς Κέρκυραν, ὢν αὐτῶν εὐεργέτης.* Cf. ibi Gottl. III., 2. *Λέσβος ἀπέστη — βουληθέντες — ἀναγκασθέντες.* Add. III., 5. III., 79. *Ἐπὶ τὴν πόλιν οὐδὲν μᾶλλον*

ἐπέπλεον, καίπερ ἐν πολλῇ ταραχῇ καὶ φόβῳ ὄντας; quae verba laudat Gregorius Corinth. p. 71., ut doceat, Atticis in usu esse μὴ ἀποδιδόναι τὴν σύνταξιν πρὸς τὴν φωνήν, ἀλλὰ πρὸς τὸ σημαινόμενον. V. ibi Bast. et Dorvill. ad Charit. p. 415. edit. Lips. Unde I., 31. in verbis Οἱ δὲ Κορίνθιοι, πυθόμενοι ταῦτα, ἦλθον καὶ αὐτοὶ ἐς τὰς Ἀθήνας πρεσβευσόμενοι, ὅπως μὴ σφίσι πρὸς τῷ Κερκυραίων ναυτικῷ [καὶ] τὸ αὐτῶν προςγενόμενον, ἐμπόδιον γένηται θέσθαι τὸν πόλεμον, ᾗ βούλονται, quamvis in plerisque libris legatur τὸ Ἀττικόν, quod praetulit Benedictus, equidem tamen cum Stephano vulgatam retinuerim, ne interpretamentum probasse videar. De navibus et nautis confusis cf., si placet, I., 110. II., 83. fin. (ubi vid. Duck.) II., 91. Herodot. VI., 5. et saepius.

I., 42. Ἀξιούτω τοῖς ὁμοίοις ἡμᾶς ἀμύνεσθαι. Ar. Chr. Dan. (Mosqu. Par. F.) ἀμείβεσθαι, ex interpretamento. Cf. praeter scholiastam et eos, qui ab interpretibus laudati sunt, Zonar. Lexic. p. 160. et ibi Tittmann.

II., 7. Ar. Chr. Dan. cum Mosqu. praebent scripturam a Gottlebero receptam Λακεδαιμόνιοι pro Λακεδαιμονίοις, quod Λακεδαιμόνιοι falsum esse alibi declarabimus.

II., 10. Ξυγκαλέσας τοὺς στρατηγοὺς τῶν πόλεων πασῶν καὶ τοὺς μάλιστα ἐν τέλει καὶ ἀξιολογωτάτους παρεῖναι. Ar. Chr. Dan. pro ἀξιολογωτάτους scribunt ἀξιοτάτους, quod a correctoribus profectum esse ipsa forma ἀξιότατος, quae analogiae repugnat, ideoque in Vind. in ἀξιώτατος mutata est, docet. *) Infinitivum παρεῖναι ibi ad ξυγκαλέσας referendum esse iam alii

*) Cuius generis formas ab analogia recedentes plures deprehendes in vulgatis Thucydidis exemplaribus. Ut IV., 62. ἀκινδυνοτέρας et 92. ἐπικινδυνοτέραν, quorum utrumque per ω scribendum erat. Cf. Schaef. Melett. critt. p. 9.

intellexerunt, frustra repugnante Bauero. Cf. Matth. Gr. Gr. p. 568. Vides igitur, quo iure scriptura ἀξιωτάτους a Benedicto sit praelata.

II., 11. Ἔπεσθ' ὅποι ἂν τις ἡγῆται. Ad τίς tres isti codices soli addunt ϛρατηγός, quod ex hoc scholio profectum est, Ὅπῃ ἂν τις ἡγῆται] ϛρατηγὸς δηλονότι.

II., 12. Ἀποπέμπουσιν οὖν αὐτὸν πρὶν ἀκοῦσαι, καὶ ἐκέλευον ἐκτὸς ὅρων εἶναι αὐθημερόν. Iidem cum Par. E. post ἐκέλευον addunt αὐτόν, ex interpretamento.

II., 43. Οὐκ ἐν ᾧ κεῖνται μᾶλλον, ἀλλ' ἐν ᾧ etc. Ar. Chr. Dan. E. ἢ ἐν ᾧ, e correctione.

III., 2. Τενέδιοι γάρ. Ar. Chr. Dan. soli Τενέδιοι δέ. Librarii enim quum his verbis causam proxime praecedentium ἐπέμενον τελεσθῆναι καὶ ἀφικέσθαι contineri non posse intellexissent, particulam γάρ hic falsam esse existimarunt. Sed non perspexerunt totius loci nexum. Thucydides enim dixerat, Mitylenaeos *) ab Atheniensibus prius defecisse, quam in animo habuissent. Quae sententia duplici illustratione egebat. Nam et cur Mitylenaei, quamvis iam diu defectionem machinati, eam adhuc differre voluissent, et quomodo inviti ad eam maturandam adducti essent, exponendum erat. Illud fit verbis Τῶν τε γὰρ λιμένων — μεταπεμπόμενοι ἦσαν, hoc verbis Τενέδιοι γάρ sqq., ita ut repetita particula γάρ haec duo membra non inter se, sed cum primaria sententia, connectantur. Similis nostri est locus I., 40., ubi postquam dictum est, Δίκαιοί ἐςε τὸν νόμον μὴ καθιςάναι, ὥςτε τοὺς ἑτέρων ἀφιςαμένους δέχεσθαι, huius sententiae duae afferuntur causae, Οὐδὲ γὰρ ἡμεῖς — κολάζειν et Εἰ

*) In hoc nomine scribendo a vulgata ratione recedere noluimus, licet scriptura Μυτιλήνη nobis quidem verior videatur. Cf. Ducker. ad III., 26. et quos ibi laudat.

γὰρ — θήσετε, quarum utrique particulam *γάρ* praefixam videmus. Adde I., 91. *Περὶ αὐτῶν ὁ Θεμιστοκλῆς τοῖς Ἀθηναίοις κρύφα πέμπει, κελεύων ὡς ἥκιστα ἐπιφανῶς κατασχεῖν, ἕως ἂν αὐτοὶ πάλιν κομισθῶσιν. ἤδη γὰρ καὶ ἧκον αὐτῷ οἱ ξυμπρέσβεις, ἀγγέλλοντες ἔχειν ἱκανῶς τὸ τεῖχος. ἐφοβεῖτο γάρ, μὴ οἱ Λακεδαιμόνιοι σφᾶς οὐκέτι ἀφῶσιν.* Ubi primum explicatur pronomen *αὐτοί*, deinde vero causa indicatur, cur Themistocles Lacedaemoniorum legatos Athenis retineri voluerit. Cf. Aesch. Agam. 559. sqq., quo in loco alterum *γάρ* male a nonnullis est sollicitatum, et eiusdem fabulae v. 759. sqq., ubi quod alteri *γάρ* substituerunt *δ' ἄρ*, id ineptum esse iam monuit Herm. ad Vig. p. 846. Praeivit hunc usum Homerus. Il. I., 78 — 80. et alibi. Sententiarum autem nexus plerumque planior erit, si alterum membrum in parenthesi positum esse existimaverimus.

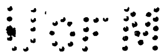
III., 4. *Τῶν τε διαβαλλόντων.* Ar. Chr. Dan. cum Par. E. et I. addunt *σφᾶς*, ex interpretamento.

C. 12. Ar. et Dan. cum Vind. pro *δεινῶν* exhibent *κινδύνων*, qua voce saepe illa altera explicatur.

13. *Καιρὸς δὲ ὡς οὔπω πρότερον.* Ar. Chr. Dan. *οἷος* pro *ὡς*, ex scioli correctione.

19. *Μέχρι τοῦ Σανδίου λόφου.* Ar. Chr. Dan. cum Par. C. F. *Σαρδίου*, quod fortassis praeferendum putes, quum de Sandio colle nihil usquam legatur, sed e Maeandri campo *) ad urbem Sardes facile pervenias, cuius regio est montuosa. Verum primum Thucydides non dixisset *Σάρδιος*, sed *Σαρδιανός*, qua forma Herodotus, Strabo, Stephanus Byz. utuntur.

*) Vulgatus interpres: „Ex Myunte per Maeandrum Cariae campum"; sed in Graecis est „e Cariae urbe Myunte per Maeandri campum", de quo campo cf. Strabo p. 959. ed. Almel.

Deinde Athenienses si ad caput Lydiae accessissent, regis Persarum agrum violassent, quod illo tempore ab iis factum esse minime est probabile. Vulgata igitur scriptura retinenda est.

23. *Καὶ ἐτόξευόν τε καὶ ἐσηκόντιζον ἐς τὰ γυμνά.* Ar. Chr. Dan. cum Vind. inculcant *ἐντεῦθεν*, quod e verbis *Καὶ ἐντεῦθεν ἐτόξευόν τε καὶ ἠκόντιζον*, quae paulo ante leguntur, repetitum est.

Vel haec exempla clarum, opinor, facient, quod qui accurutius indagare voluerit, per omnem Thucydidis historiam confirmatum videbit, tres istos codices ex uno vetere libro originem duxisse. Quod si hic illic inveniantur, in quibus a se dissentiant, haec et pauca sunt, si cum innumeralibus locis comparantur, in quibus summus etiam levissimis in rebus eorum est consensus, neque mira videri possunt, quum in describendo librarius alius aliter peccet. Ex quibus disputatis sequitur, horum trium codicum haud maiorem fere auctoritatem esse posse quam unius. Sed etiam unus codex interdum pluribus praeferri potest, si magna eius sit praestantia. Verum eum, qui fons est, ex quo Ar. Chr. Dan. fluxerunt, tam refertum vidimus interpretamentis, correctionibus et cuiusvis generis vitiis, ut corruptissimus dicendus sit. Unde sequitur, sicubi scriptura in his libris reperiatur per se quidem satis elegans, sed in nullo alio codice conspicua, eam sine haestitatione reiiciendam esse, quamdiu vulgata ullo modo ferri possit. Quod valet ad iudicium de multis locis regendum, ex quibus duo, qui proxime a nobis tractabuntur, haud dubie difficillimi sunt.

III., 44. *Ἥν τε γὰρ ἀποφήνω πάνυ ἀδικοῦντας αὐτούς, οὐ διὰ τοῦτο καὶ ἀποκτεῖναι κελεύσω· ἤν τε καὶ ἔχοντές τι ξυγγνώμης εἶεν, εἰ τῇ πόλει μὴ ἀγαθὸν φαίνοιτο.* In his non omnia sana esse inde manifestum est, quod ἤν cum optativo, nisi forte in oratione obliqua

(cf. Herm. ad Vig. p. 822.), coniungi non potest (Add. Ael. Herod. p. 433. editionis Moeridis a Piersono curatae. Lib. de synt. p. 144. t. I. Anecd. Bekker. *)) Sed vulgata tamen magnam a Thoma Mag. habet auctoritatem, qui haec verba p. 267. eo ipso consilio laudat, ut ἤν cum optativo strui posse probet. Quem Atticistam Hermannus olim in Diss. de praecept. quibusd. Atticist. p. XVI. vitiosos codices secutum esse dixit, atque e Thucydidis libris εἴ τε reponi voluit. Sed illud εἰ non exstat in aliis codicibus quam in Ar. Chr. Dan. Mosqu.; praestantiores omnes retinent ἤν. Illud εἰ igitur correctoribus deberi quum Hermannum diu latere non posset, in recentissima Vigeri editione l. l. hac sententia relicta locum interpunctione mutata ita constituit, ἤν τε καὶ ἔχοντές τι ξυγγνώμης, εἶεν. Iam sunt quidem etiam in hac ratione, quae dubitationem moveant. Primum enim ἤν cum participio pro verbo finito coniunctum neque a Thucydide alibi usurpatum esse memini, et nescio an omnino a prosae orationis scriptoribus alienum sit. Nam in poetis sane talia leguntur, ut Aesch. Agam. 424. Εἴτ' ἂν ἐσθλά τις δοκῶν ὁρᾶν. Cf. Herm. ad Soph. Aiac. p. 370. ed. Lobeck. Seidl. ad Eurip. Electr. 533. Huc etiam retuli Pind. Olymp. II., 102. Εἰ δέ μιν ἔχων τις (ita enim ibi reponendum esse, ex iis, quae Boeckhius in Nott. critt. p. 356. e codd. enotavit, mihi certissimum est), antequam Hermannus monuisset, ibi iungendum esse εἰ ἔχων τις οἶδεν τὸ μέλλον, ut apodosis prorsus suppressa cogitetur. Sed in prosa vereor ut εἰ et ἤν cum participio admittantur. Quamvis in Thucydide, qui interdum insolentius loquitur, eiusmodi dictionem facilius ferrem, vel etiam ἔχοντες

*) Aliter tamen visum est Schaefero Melett. critt. p. 87. Ex Thucydidis editoribus solus Gailius Observv. in Thuc. p. 192. aliquid de hac structura adscripsit, sed, ut saepe facit, hallucinatus est.

in ἔχοντας mutari posse putarem, nisi aliud etiam male me haberet. Etenim illud εἶεν, esto, vix aliter intelligi posse arbitror quam „habeant illam veniam"; quod tamen neque voluit Hermannus, et ab hac orationis serie alienum est. Sed si haec ratio nondum prorsus mihi satisfacit, vulgata multo minus ferri potest; nam et ἦν εἶεν soloecum est, et desideratur apodosis. At, dicès, apodosis nonne saepius omittitur? Fit id quidem, sed hic usus habet certos quosdam limites. Non loquimur hic de iis periodis, in quibus scriptor ob interiectarum sententiarum longitudinem a coepta verborum structura prorsus aberravit. E reliquis huius omissionis exemplis notissima sunt ea, in quibus in formula εἰ μὲν — εἰ δὲ μή prioris membri apodosis suppressa est. Qualia quum etiam in Thucydide legantur, post ea, quae ad Gregor. Corinth. p. 47. sqq. et ad Lambert. Bos. p. 803. sqq. a viris doctis disputata sunt, afferre supervacaneum est. Sed etiam alibi, ubi duae sententiae sibi oppositae sunt, prior apodosis nonnunquam omittitur. Quam in rem laudabo locum a plerisque male intellectum II., 21. Ἀθηναῖοι, μέχρι μὲν οὗ περὶ Ἐλευσῖνα καὶ τὸ Θριάσιον πεδίον ὁ στρατὸς ἦν, καὶ τινα ἐλπίδα εἶχον, ἐς τὸ ἐγγυτέρω αὐτοὺς μὴ προϊέναι — — ἐπειδὴ δὲ περὶ Ἀχαρνὰς εἶδον τὸν στρατὸν ἑξήκοντα σταδίους τῆς πόλεως ἀπέχοντα, οὐκέτι ἀνασχετὸν ἐποιοῦντο. Ubi verborum μέχρι οὗ — στρατὸς ἦν apodosin vulgo invenerunt in ἐλπίδα εἶχον — προϊέναι. Sed et displicet ita particula καί, neque recte sibi opponuntur verba ἐλπίδα εἶχον ἐς τὸ ἐγγυτέρω αὐτοὺς μὴ προϊέναι et οὐκέτι ἀνασχετὸν ἐποιοῦντο. Quamobrem equidem in superiori membro apodosin omnino omissam arbitror e vv. οὐκέτι ἀνασχετὸν ἐποιοῦντο supplendam, quod iam Heilmanno in mentem venit. Unde etiam in verbis post προϊέναι adiectis nonnulla mutanda sunt. Post προελθὼν enim minus plene interpungendum, et verba διὰ δὴ (ita

enim pro δὲ e codd. rescribendum) usque ad ἀναχώρησιν parentheseos signis includenda. Verum ubi ex duabus sententiis sibi oppositis posterior apodosi careat, exemplum frustra quaesivi. Quae quum ita sint, quid de verbis III., 44. statuendum sit, quodammodo adhuc fluctuo.

Benedictus de iis mentionem omnino non iniecit, quod saepius factum animadverti in locis difficilioribus. Ita in vexatissimis verbis, quae statim subiungemus, quippe in quibus Ar. Chr. Dan. scriptura ei, qui horum codicum naturam non noverit, multo etiam magis probanda esse videatur, III., 49. *Καὶ τριήρη ἄλλην ἀπέστελλον κατὰ σπουδήν, ὅπως μή, φθασάσης τῆς δευτέρας, εὕρωσι διεφθαρμένην τὴν πόλιν. προεῖχε δὲ ἡμέρᾳ τε καὶ νυκτὶ μάλιστα*, nihil aliud monuit quam particulam τέ, quae a quatuordecim codd. ignoretur, delendam esse. Nexus horum verborum hic est. Athenienses quum omnes Mitylenaeos, qui puberes essent, interficiendos decrevissent, miserunt triremem ad Pachetem, quae populi decretum ad eum perferret. Cf. c. 36. Postea vero quam eos huius consilii poenituerat, aliam triremem celeriter ablegarunt, ne, si prior illa antevertisset, urbem exstinctam offenderent. Sed pro eo hic prorsus contrarium legi videtur, quum scriptum exstet φθασάσης τῆς δευτέρας. Verum Ar. Chr. Dan. exhibent τῆς ἑτέρας, quod praetulit Kistemakerus. At haec scriptura, iam per se correctioni simillima, propter illos ipsos codices, quibus nititur, non potest non maxime suspecta esse. Argumentum tamen pro ea aliquis inde repetat, quod alia etiam in libris reperitur lectionis discrepantia. In marg. enim Cl. adscriptum est, τῆς προτέρας, idemque ex Par. D. et I. enotatum est, quum in F. utrumque, et δευτέρας et προτέρας, inveniatur. Praeterea προτέρας a Valla etiam agnosci Stephanus dixit, quod tamen falsum esse mox videbimus. Iam illud προτέ-

ρας quidem nemo probabit, qui vel levem rei criticae peritiam habeat; apertum est enim, et vel ex ratione, qua haec lectio in Cl. et F. adscripta est, nec minus ex natura codicum D. et I., de qua alibi disseretur, intelligi potest, librarios vulgata offensos ei substituisse, quod ad sensum requiri putabant. Sed, ut diximus, hac scriptura aliquis utatur ad τῆς ἑτέρας defendendum, contendens, quod a Thucydide positum sit τῆς ἑτέρας, id ab aliis per προτέρας, ab aliis per δευτέρας expositum esse. Verum iure potest responderi, nemini, qui τῆς ἑτέρας in libro suo invenisset, in mentem venire potuisse, ut id interpretaretur per δευτέρας, sed omnes id de priori nave intellecturos fuisse. Praeterea δεύτερος non est eiusmodi vocabulum, quo explicationis causa utantur scholiastae. Externa igitur argumenta si spectamus, dubitari non potest, quin τῆς δευτέρας unice vera sit lectio. Invenitur enim in plurimis et praestantissimis codicibus, est difficillima, et ita comparata, ut, nisi ab ipso scriptore profecta sit, plane non intelligatur, quomodo unquam oriri potuerit. Videndum est igitur, an etiam ad sensum ferri queat. Ac tribus quidem modis defensa est a VV. DD. Incipiamus a Bredovio, qui hanc proposuit vernaculam interpretationem: „*Damit sie die Stadt unzerstört fänden, wenn das zweite Schiff dem ersten zuvorkäme*". Sed μή quum statim post ὅπως positum sit, ad universam sententiam referatur necesse est, neque cum διεφθαρμένην in unam notionem coniungi potest. Secunda est Stephani interpretatio, qui μή bis cogitari voluit, ut et ad εὕρωσιν et ad φθασάσης pertineret. Atque ita haud dubie locum intellexit Valla, cuius haec est versio: "Mittunt itaque aliam e vestigio triremem, ne forte non assecuta haec priorem, quae uno ferme die et nocte praecesserat, exstinctam offenderet civitatem". Quum enim dicat „non assecuta haec priorem", non pro

δευτέρας legit *προτέρας*, sed *μὴ* etiam cum *φθασάσης* coniunxit, et cogitatione supplevit *τὴν προτέραν*. Quae ratio mihi aliquamdiu non displicebat. Etenim ubi verbo finito additum est participium, atque tum illud tum hoc negationem adiunctam habet, eam interdum nonnisi semel exprimi putabam propter locos hos. I., 12. *Ἐπεὶ καὶ μετὰ τὰ Τρωϊκὰ ἡ Ἑλλὰς ἔτι μετανίστατό τε καὶ κατῳκίζετο* (ita enim scribo pro *μετῳκίζετο*, qua de re alibi dicetur), *ὥστε μὴ ἡσυχάσασα αὐξηθῆναι*, i. e. *ὥστε, μὴ ἡσυχάσασα, μὴ αὐξηθῆναι*, vel *ὥστε μὴ ἡσυχάσαι μηδ' οὖν αὐξηθῆναι*. I., 141. *Μάχῃ μὲν μιᾷ πρὸς ἅπαντας Ἕλληνας δυνατοὶ Πελοποννήσιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι ἀντισχεῖν, πολεμεῖν δὲ μὴ πρὸς ὁμοίαν παρασκευὴν* *) *ἀδύνατοι, ὅταν μήτε βουλευτηρίῳ ἑνὶ χρώμενοι, παραχρῆμά τι ὀξέως ἐπιτελῶσι, πάντες τε ἰσόψηφοι ὄντες, καὶ οὐχ ὁμόφυλοι, τὸ ἐφ' ἑαυτῶν* (pro vulgato *ἑαυτόν*. Cf. I., 17. Vig. p. 613, 614, 859. et Matth. Gr. Gr. p. 856.) *ἕκαστος σπεύδῃ*, ubi negatio in *μήτε* et ad *χρώμενοι* et ad *ἐπιτελῶσι* referenda est. IV., 126. *Οὔτε γὰρ τάξιν ἔχοντες αἰσχυνθεῖεν ἂν λιπεῖν τινα χώραν βιαζόμενοι, ἥ τε φυγὴ καὶ ἡ ἔφοδος αὐτῶν, ἴσην ἔχουσα δόξαν τοῦ καλοῦ, ἀνεξέλεγκτον καὶ τὸ ἀνδρεῖον ἔχει*. III., 11. *Τὸ ἀντίπαλον δέος μόνον πιστὸν ἐς ξυμμαχίαν· ὁ γὰρ παραβαίνειν τι βουλόμενος, τὸ μὴ προέχων ἂν ἐπελθεῖν ἀποτρέπεται*, ubi vulgata si sana esset, hanc requireret interpretationem: Opus est, ut socii potentia pares sint; qui enim aliquid praeter ius facere vult, si non eminet (viri-

---

*) Pro *πρὸς παρασκευὴν μὴ ὁμοίαν* s. *ἀνομοίαν*. I., 91. *Οὐ γὰρ οἷόν τ' εἶναι, μὴ ἀπὸ ἀντιπάλου παρασκευῆς ὅμοιόν τι ἢ ἴσον ἐς τὸ κοινὸν βουλεύεσθαι*. III., 57. *Εἰ περὶ ἡμῶν γνώσεσθε μὴ τὰ εἰκότα*. III., 67. *Αἱ* (*τὰς ἀρετὰς*) *χρὴ τοῖς μὲν ἀδικουμένοις ἐπικούρους εἶναι, τοῖς δὲ αἰσχρόν τι δρῶσι, διπλασίας ζημίας, ὅτι οὐκ ἐκ προσηκόντων ἁμαρτάνουσιν*. Hoc exemplum laudat etiam Abreschius Dilucidd. Thucydd. p. 326., sed quos ibi addit locos, ii negationis transpositionem minime probant.

bus praepollet), prohibetur, quo minus id aggredi possit (ἂν ἐπελθεῖν). Nam τὸ μὴ ἐπελθεῖν ἀποτρέπεται ita dictum esset ut III., 1. Τὸν πλεῖστον ὅμιλον τῶν ψιλῶν εἶργον τὸ μὴ τὰ ἐγγὺς τῆς πόλεως κακουργεῖν, ubi Levesquius temere deleturus erat articulum. Cf. Matth. Gr. Gr. p. 781. et Gregor. Corinth., qui hunc locum laudat p. 33. Sed in tribus ex his exemplis participia et ad idem subiectum referuntur, quocum verbum finitum cohaeret, et instar adverbiorum sunt. Quartum autem locum nobis eripuit Hermannus cum tribus codd., Reg. Cass. Gr., consentiente Reiskio, scribens τῷ hoc sensu: „deterretur eo, quod non potest ut superior rem aggredi". Cap. autem 49. eum, quem Stephanus ibi invenit, particulae μή usum vel ideo vix feras, quod verba per se etiam aliam interpretationem et admittant et fere flagitent. Deinde non minor difficultas in eo est posita, quod statim subiiciuntur verba προσεῖχε δὲ ἡμέρᾳ καὶ νυκτὶ μάλιστα, in quibus προσεῖχε pertinet ad priorem triremem, quae tamen hic nusquam commemorata videtur. Unde Gailius sensit v. δεύτερος aliter esse explicandum. Sed mirum est quod scribit: „Disons que δεύτερος se prend dans un sens dont je crois l'indication d'autant plus utile, que le savant Hermann l'omet dans sa nouvelle édition des idiotismes de Viger. Δεύτερος signifiera donc quelquefois le premier, l'antérieur, ou simplement l'autre". Igitur unum idemque vocabulum modo significat secundum, modo primum! Graviter scilicet reprehendendus est Hermannus, quod hanc utilem (!) observationem ne in eam quidem, quae post Gailii Thucydidem prodiit, Vigeri editionem recepit! Ne hoc quidem, quod Gailius addit, δεύτερος etiam simpliciter Gallico l'autre interdum respondere, verum esse potest, si eo modo accipiatur, quo iste intelligi voluit. Provocat enim ad Pind. Olymp. I., 69., ubi, postquam Pelops dictus

est a Neptuno raptus atque in Iovis domum traductus esse, subiungitur:

Ἔνθα δευτέρῳ χρόνῳ
Ἦλθε καὶ Γανυμήδης.

Quo in loco quum scholiastae multas turbas movissent, Ganymedem Pelope priorem fuisse dicentes, Heynius *δευτέρῳ χρόνῳ* positum esse voluit pro *ἄλλῳ χρόνῳ*, quod satis refutavit Boeckhius, quem vide in Notis criticis p. 346. *Δεύτερος* enim nonnisi ibi usurpari potest, ubi de duobus sermo est, ideoque non cum *ἄλλος*, sed cum *ἕτερος* cohaeret, a quo tamen ita differt, ut *ἕτερος* unum ex duobus significet sine ulla vel temporis vel ordinis sive dignitatis notatione, unde unus ille et prior et posterior esse potest, *δεύτερος* autem nonnisi de posteriore plerumque dicatur. Hic tamen Thucydidem illo *δεύτερος* prorsus ita, ut alibi *ἕτερος* invenitur, usum esse existimaveris. Quae loquendi ratio mira quidem est, et digna, quae taxetur, quum obscuritati ansam det; sed ei tamen viro, cuius summa est in his literis auctoritas, Hermanno, ferri posse videtur, quamvis exempla non habeam, quibus hunc vocis usum confirmem. Laudari tamen possunt Phavorini verba p. 197. ed. Ven. *Δεύτερον ἐνίοτε μὲν ἐπὶ τάξεως λέγεται, ἐνίοτε* (lege *ἐνίοτε δ'*) *ἐπὶ ἀριθμήσεως.* Sed quum de *δεύτερος* atque *ἕτερος* disputaverimus, statim locum addere placet, in quo *ἕτερος* vulgatam et scripturam et interpretationem falsam esse arguit. Nam IV., 25. Syracusani atque socii cum Atheniensibus et Rheginis navali proelio dicuntur certasse, sed victi in castra se recepisse, una navi amissa (*μίαν ναῦν ἀπολέσαντες*) *).

*) Omnia verba sunt haec. *Νικηθέντες ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, διὰ τάχους ἀπέπλευσαν, ὡς ἕκαστοι ἔτυχον, ἐς τὰ οἰκεῖα στρατόπεδα τότε, ἐν τῇ Μεσσήνῃ καὶ ἐν τῷ Ῥηγίῳ μίαν ναῦν*

Paulo post Syracusanorum et sociorum naves ad Peloridem collectae in statione erant. Quas quum Athenienses vacuas vidissent, impetu facto unam navem hostibus perdiderunt (*μίαν ναῦν αὐτοῖς ἀπώλεσαν*). Sequuntur haec. *Καὶ μετὰ τοῦτο τῶν Συρακουσίων ἐμβάντων* (vel *ἐςβάντων*, quorum utrumque Thucydidis esse affirmat Thomas Mag. p. 369.) *ἐς τὰς ναῦς, καὶ παραπλεόντων ἀπὸ κάλω ἐς τὴν Μεσσήνην, αὖθις προςβαλόντες οἱ Ἀθηναῖοι, ἀποσιμωσάντων ἐκείνων καὶ προεμβαλόντων, ἑτέραν ναῦν ἀπολλύουσιν.* Ubi Portus vertit „Athenienses alteram navem amiserunt". Sed quomodo ii alteram navem amisisse dicantur, quos nondum legimus neque legemus una privatos esse? Heilmannus igitur verbo *ἀπολλύναι* alteram notionem tribuit, ut sit perdere s. corrumpere. („*Sie richteten noch ein Schiff zu Grunde*".) Sed primum ne ita quidem recte dixeris *ἑτέραν*, quum Syracusani ex hac interpretatione tres naves amisissent. Deinde repugnant quae statim subiiciuntur, *Καὶ ἐν τῷ παράπλῳ καὶ τῇ ναυμαχίᾳ τοιουτοτρόπῳ γενομένῃ οὐκ ἔλασσον ἔχοντες οἱ Συρακούσιοι, παρεκομίσθησαν ἐς τὸν ἐν τῇ Μεσσήνῃ λιμένα.* Tum sanae interpretationis regulis non convenit, si verbum *ἀπολλύναι* iu eadem orationis serie

---

ἀπολέσαντες. Ubi *τότε* in fine positum vehementer languet, et mirum est, quod apud Messanam et Rhegium unam navem dicuntur amisisse. Kistemakerus igitur probante Benedicto ita interpungi iussit, *ἀπέπλευσαν ἐς τὰ οἰκεῖα στρατόπεδα, τότε ἐν τῇ Μεσσ. καὶ ἐν τῷ Ῥηγίῳ, μίαν ναῦν ἀπολέσαντες.* „in castra, quae tum erant ad Messanam". Sed ita vel *τότε ὄντα* vel *τὰ τότε* dicendum erat. Scribe igitur divisim *τό, τε ἐν τῇ Μεσσ. καὶ ἐν τῷ Ῥηγίῳ*, quod nunc video etiam Reiskio Animadvv. p. 56. in mentem venisse. In eo autem, quod articulus *τό* post *καί* non repetitus est, noli haerere. I., 7. *Αἱ πόλεις αἵ τε ἐν ταῖς νήσοις καὶ ἐν ταῖς ἠπείροις.* I., 54. *Τά τε ναυάγια καὶ νεκρούς.* Plat. Phaedon 36. *Αἱ ἁρμονίαι αἵ τε ἐν τοῖς φθόγγοις καὶ ἐν τοῖς τῶν δημιουργῶν ἔργοις πᾶσι.*